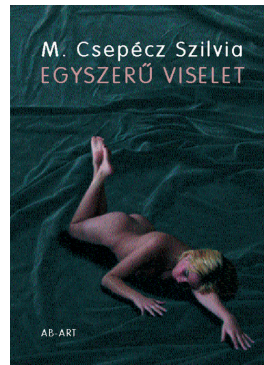

M. Csepécz Szilvia
Egyszerű viselet

M. Csepécz Szilvia
EGYSZERŰ VISELET

AB-ART

Minden második holtan nyugszik, én énekelek, te énekelsz. Kemény a föld, cserepes ajka nem csókol, nem csillapít. Ne aggódj semmit, ha kicsiny kezem majd beleszakad az irtásba. Ha néma szájrésekből forró nyavalya csikorog elő. A fájdalom mindig útra készen várakozik. Most levizsgáljuk. Te énekelsz, én énekelek, az ébredést ilyenkor nem sieti el senki. Életünk énekébe nem fognak beleköpní. Jöjjenek csak a plakátemberek, töménnyel kínálom őket! Bejön vagy sem, két válasz, két választás. Minden második nem vesz magához ételt, italt. Évei fogytán kevésbé lobog. Csak származik, büszkén, amíg el nem nyugszik. Közöttük állunk. Víg pacsirta-gyermekkorunk, zsenge harcos gyermekkorunk tömjén híján az arcmásukba szeretettek ivadékaikhoz lökött. Kemény a föld, kemény a víz. Én énekelek. Te? Énekelj!

© M. Csepécz Szilvia, 2004

Minden jog fenntartva!
All rights reserved!

ISBN 80-89006-61-2

Azon az éjszakán háromszor is felriadt. „Holdtölte van – nyugtatta magát –, a boszorkányok és a szerelemre éhes asszonyok ideje. Szerelemre... Na hiszen!” Felkelt, kiment a konyhába, és rágyújtott. Tekintete végigfutott a konyhaasztalt beborító kisebb-nagyobb fényképeken. Szobrok. Lüktető fa és türelmes kő. „Igen, ez a sorozat meglehetősen erős lett” – mormolta Hanna. Felemelte az egyik, kálvária-együtttest ábrázoló fotót, a kőbe faragott fájdalom papírlenyomatát. A kép vasalatlannak tűnt, feldomborodott, mintha össze akarna tekeredni.

„A halál mindig közelebb van, mint gondolnánk – tűnődött –, az álmainkat sorra megfeszítik. Az élet múltán pedig azzá leszünk, ami az élet előtt voltunk. Mivé is? Krizantémvirággá? Hallottam ezt a szépet, vagy már öngerjedelmező hiperpatetikussá lettem? Nos, nos. Mint Katalin barátságának a mellékterméke, alighanem »a langyon túl« hajoltam bele a pararomantikába. Nos. Élet és halál egy körkörösén, megállíthatatlanul mozgó világban. Amit Katalin nem akar megérteni. Földöntúli lényekről mesél, és

töretlenül hiszi, hogy hókuszpókuszaival legyűrheti az időt. Nem az órával mérhető létezést – az eltolódáson, zónamódosításokon, óraátállításokon csak nevet. Katalin parttalan létre vágyik, amelyben újra felszabadultan szerethet a teste.

Krisztus a kereszten. Magdalai Mária Krisztus lábainál. Katalin. Magdalai Mária. Én. Megannyi várakozó. S merő rejtelem az időben, a végezetig. A végzetekig. Nekilődül a boldogságot szenvedő vágy, s ahogy mindenki más, Katalin is elhinni készül. Holott az alig férfi, akit lassan már áron alul is szeretni vél, egy szippantással felissza majd az érzelmeit, és visszonzásul ráokádja minden önszerető, önsajnáló szennyét. Nincs más variáció. Az egész egy öregedő asszony szálnalmas erőlködése. A ránk égett öntőformából nehéz kilépni. Csak az szakad le rólunk, ami amúgy sem tartozott hozzánk. Negyven körül a libidó libikóka. Ki tudja, hová tűnik az élet, ami helyett eszünk, iszunk, szeretkezünk vagy szerelmezünk...”

Hanna elnyomta a csikket, és megállt a tükör

előtt. Idegen arc, szürke, elgyötört szemek. A nyaki ütőér diszkréten lüktet, az idegszálak polárisan csoportosulnak. Az egyik póluson főlnagyított gégealagút, a másikon az agyvelő. Hanna kitátotta a száját, nőtt, dagadt benne a hangtalan sikoly, hogy hát miért nem lehet az élet másik végén is megcselekedni, amit az egyiken. Belül iszonyatos feszítést érzett, a tüdőben mintha harisnyaálarc torzította volna el a vonásait, könnyecseppjeinek prizmáján át formátlan foltta olvadt az arca.

Hangtalanul üvöltött bele az éjszakába. Még kamaszkorában megtanulta a technikát. Áldatlanul áldott kamaszkor. Amikor még nem számított kivételesnek, hogy lányuk életét valóperes bírák helyett „vér a véremből” alapon önapák és önanák fegyelmezik. Igaz, felszínesen, sőt felszíntelenül, nemzettjükkel főképp a lassan ernyedő falutársadalom még fel-felhorgadó, rendszerint vagy huszonöt négyzetkilométernyi terep íratlanul is érvényes emberszabályait betartatva. „Ember a férfi, te meg egyél, legyél! Legyen szép, húspárnák közé vágott szemformád, póktokád,

süldőhájad, majdan szopásra kész barna mellgombjaid, rózsaszínre gömbölyödött egyebeid! Legyél kívánatos, de intelligens, pláne diplomásan papírokos semmiképp! Az nem passzol a havibajos XX kromoszómáidhoz. Mert a biogerjedelemtől karcosan hamis hangjukat és őszintén őszintétlen hímtagjukat nekieresztő XY-os egyedek már a pusztá, amúgy értelmesnek tűnő félmondataid hallatán elállnak gyereknemzéstől, jegygyűrű-vásárlástól... Az életcél így az íkúban marad, a vibrátor meg nem a fiókban.” Hja. Ezen már röhögni kellett, Hanna sírós-nevetősen nyúszított. A fenébe eme lányos nosztalgiaikkal!

– Krizantémvirág szájamba, köldökömbé... – dudorászta rekedten, miközben előkotorta táskájából a mobiltelefonját.

„Hát ez most nem jött össze...” – mondta az üzenetrögzítő Marcell hangján. Hanna újra és újra megnyomta a gyorsívó gombját. Már hajnalodott, amikor elaludt. Telefonnal a kezében, az asztalon szétszórt fényképekre borulva.

– Mondd, mi a francot képzelsz?! – üvöltötte a

lapszerkesztő a telefonba. – Délután két óra van, a fotók sehol, mert ahelyett, hogy átlőttem volna a gépembe, te *papírképeket* csináltál!!! Aranyom, ez a huszonegyedik század! Munkaidőben nem pöcsölünk zughelyeken, sötét-kamrákban! Tíz perced van, és zárom az oldalt!

Hanna fújta egyet és kikapcsolta a telefont. Odabotorkált a számítógépéhez, beindította a programot, s közben megpróbált gondolkozni. Csöngettek.

– Várj egy kicsit – mondta az ajtóban Katalinnak. – El kell küldenem néhány képet. Pár pillanat az egész.

Katalin követte Hannát a kis lakás egyetlen tágasabb helyiségébe, a háló- és dolgozószobába. Leült a vetetlen ágy szélére, és csöndben várakozott. Ahogy máskor is, ha a barátnője dolgozott. Maga elé meredt, rá sem pillantott a sarokasztalon villódzó monitorra.

– Ez forró volt – törölte meg izzadt homlokát Hanna. – Elaludtam, és Zsó riportja mellől majdnem lemaradtak a fotók.

– Nagy ügy, legalább egyszer még babszemet se dughatott volna fel magának ... – Katalin nem szerette Zsót.

– Hamarabb nem fért volna az enyémbe... Fizetéslevonás, kirúgás... Tudod te, milyen nehéz egy sajtófotósnek vidéken állást találni?!

– Igazolványképek, gömbölyű kisdedek, habos ruhás menyasszonyok! Ez kellene neked! Vagy jobbat mondok: menj te magad férjhez! Akkor rögvest megszabadulnál a létgondjaidtól.

Katalin keserűen mosolygott, szája két sarkában elmélyültek a ráncok.

Hanna keserűen mosolygott, szája két sarkában elmélyültek a ráncok.

– Most az jön, hogy igen, megpróbáltad – mondta Katalin. – Egyszer. Tizenegy hónapig. Nem is lehetett az igazi házasság.

– Az igazi hány hónapig tart? Hány évig?

– Jaj, Hanna, ne legyél ilyen kellemetlen! Egyszer nem sikerült, másodszor majd sikerülni fog. Negyvenkét év nem a világ vége. Meg nem is látszik rajtad annyira. Vékony vagy, szép a bőröd. Senki meg nem mondaná, hogy ket-tőnk közül én vagyok a fiatalabb. Négy teljes évvel... – Katalin kissé irigykedve sóhajtott.

– Marhaság – mondta Hanna. – Kérsz kávé-t? Hamarosan el kell mennem.

– Negyven körül előbb-utóbb minden nőstény megveszik. A kolléganőd, Zsó is csak addig irkált gyűlöletbeszédet a pasasok ellen, amíg ki nem fogta magának azt a fiatal reklámigazgatót. Azt hallottam, hamarosan elve-szi. Szóval...

– Szóval nem kérsz kávé-t? Igazad van, a nőstények is, a pasasok is holtegyformák. De mindig mindennek az ellenkezőjére is akad példa.

– Ezt nem teljesen értem. Látod, Ivo szok-ta mondogatni, hogy nem éri fel ésszel, ami-ke-t mondasz.

– Sületlenségeket. Csakis.

– Hát... Tudod, hogy milyen.

Katalin elköszönt, azzal, hogy „csak úgy benézett”. Hanna megnedvesített egy zseb-kendőt, rányomogatta a szemére, és hanyatt dőlt az ágyán. Erősen koncentrált, egy utcas-a-rokra, egy házra, egy kapualjra.

Távolság, fényerő, exponálás.

– Nincs lift – lihegte a szürkévé koszlott tar-ka kötényruhát, a nagylábujjaknál kikopott, kockás papucsot és tömény izzadságszagot viselő kövér portásasszony. – És ez nem al-bérlet, hanem szálloda! Hát úgy tessék vi-selkedni!

Sötét, keskeny falépcső kanyargott felfelé. Hanna a legfelső emeleten kapott szobát, a negyediken. Hosszúka, keskeny helyiség, csupa barna folt az egész, mint a régi fényké-pek el-elmosódó kontúrjai. Ágy, fölötte polc, mellette kisasztal, kisasztal. Az ajtó mögött mosdó, falifogas, a szakadozott linóleumon szakadozott szőnyeg. Barna árnyékok.

Hanna ledobta két agyontömött utazótás-káját, bezárta maga mögött az ajtót, és bol-dog volt. Élete első saját szobája! Négy fel-hőtlen hét egy idegen városban, ahol nem számít, ahol nem számolnak vele, ahol nem számoltatják el!

Gyereksírást hallott. Kisvártatva megzörget-ték az ajtaját. Egy fiatal nőt látott, karján há-roméves-forma fiúcska lógott. A nő nagyon sovány volt, kinyúlt pamutnadrágját szinte át-

lyukasztotta a medencecsontja. Mezítelen felsőtestét eltakarta a gyerek. A folyosó egyetlen, légyiszokkal tarkított villanykörtéjének fényében csupasz bal melle hatalmasnak tűnt. Furcsa, régimódi, előlgombolós melltartója úgy lógott a vállán, mint egy formatervezett retikül.

– Maga az új lakó? Nincs véletlenül tejpora? – kérdezte a nő. – Esetleg egy kis zsír? Vagy lecsó?

Hanna megrázta a fejét. Azt hitte, hogy megrázza a fejét. A gyerek ráharapott az anyja mellbimbójára. Lassan meghimbálta. A nő arca megvonaglott. A döbbenet első pillanatai elmúltak, Hanna becsukta az ajtót. Hallotta, hogy a gyerek tovább sír.

Éjszaka nem mert kimenni a folyosó legvégén levő közös vécére. A mosdókagylóba pisilt. Óvatosan, fél kézzel a szekrény tetejébe kapaszkodott, nehogy a kagyló leszakadjon a súlya alatt. Másnap kora reggel megismételte a műveletet, majd öblített, fogat mosott. És újra öblített. Azután útnak indult.

A négy dombra épült várost szűk, régi si-

kátorok hálózták be. A köztük megbúvó szigorú kis tereket zömök házak őrizték. Hanna úgy érezte, bármerre fordul, minden út lefelé vezet. Az agya, a szeme már fényképezett. Ezért jött, ez volt az ürügy, a vizsgamunkája. „Képek egy önmagába zárt városról.” Sokáig kereste a helyszínt. Alig hitte, hogy létezik. De megtalálta, s napok kérdése, hogy az első szubjektív víziók feldolgozható képekbe rögzüljenek. Hanna fotóművészetet tanult, de inkább közvetítőnek tartotta magát. Aki rögzíti, majd képein újrateremti az önnön nyereségében megmutatkozó anyagot és formát. Aki észreveszi és dekódolja egy kézmozdulat, egy épülethomlokzaton vicsorgó gorgófej vagy éppen egy kifordulni készülő macskakőre rakódott kutyaürülék üzenetét. Az elméletileg kötetlen kompozíciós tartalom elméletileg szabad korlátainak gyakorlati szétrombolása izgatta.

Amikor – még elutazása előtt – egy elméleti órán felvetette a kutyaszar fotózásának problémáját, hófehér, ritkuló üstökű tanára, a neves művészfotós (egyszer a szovjet pártfőtít-

kár csehszlovákiai látogatását is ő fényképezte) percekig nem kapott levegőt. „Üljön le, de azonnal!” – dübörögte magához térve, és csak óra után, négy szemközt magyarázta el Hannának, hogy a szocialista társadalomban a kutyaszar, sőt a fekália, mint olyan, nyilvános vagy privát illemhelyek, esetleg kukák témája lehet csupán. „Mert a szarás magánügy! Intíííímm! Közszellemet kell fényképezni, közboldogságot!” – ordított. Hanna meg csak vonogatta a vállát, hogy hát az is a köz boldogságához tartozik, ha mindenki, ember és állat akkor és ott könnyíthet magán, amikor és ahol rájön. A köz tisztaságának mértéke viszont... „A szocialista társadalomban mindeütt köztisztaság van! Mosunk, fehérítünk, slagozunk, fertőtlenítünk!” Az állandóan szpartakiádós melegítőbe öltözött tanár ekkor már csaknem Hanna szájára hajolt. „És ezért a szarunk is köztiszta!” – suttogta nyomatékkal. Hanna előbb hátrahőkölt a borszagtól. Utóbb csak vonogatta a vállát. Felkészült rá, hogy az oklevélért bárki szagát elviselje.

Nauszika, fényképezőgéppel. A hiányba szerelmes szoborleány.

Távolság, fényerő, exponálás.

Hanna leért a városközpontba. Végtelenbe kúszó, macskakövekből rakott utak. Gépjármű alig, csupán néhány kerékpáros. A gyalogosok is az úton közlekedtek, és hevesen rázták az öklüket, ha egy autós rájuk dudált. Hannának feltűnt, hogy majd' mindegyikük lehajtott fejjel jár-ke, mintha keresne valamit. Meglőkték. Négy gyalogos kiskatona próbálta őt szabálytalanul előzni. De máris bocsánatkérő-komikusan gesztikuláltak, és esedeztek, csehül és szlovákul, és...

– Menjetek inni! Ne ártsatok! – Hanna félig öntudatlanul az anyanyelvén hessegette el őket. A magyar szóra az egyik fiú visszalépett.

– Te magyar vagy? Akkor a vendégem vagy egy sörré! Kettőre! Ebben a kibaszott városban még egyetlen magyar turistával sem találkoztam, pedig másfél éve rohadok a kaszárnyában. Honnan jöttél? Kikkel? Hol vannak a többiek? Magyarországról vagytok, vagy tőlünk?

Hanna el akart futni. Ki a városból, ki a világból...! De vajon létezik olyan világ, ahol

boldog idegenként élhet? Megfigyelőként, és nem szereplőként?

– Azt mondtad, menjetek inni! Tisztán hallottam! Akkor most miért játszod az eszed?! Magyar vagy, nem?!

A sürgető hang visszatérítette a maga választotta városkába. Hanna rámosolygott a katonára.

– Szép ez a város – mondta.

A kiskatona megcsapta a két térdét, kurjantott egy nagyot, és Hanna nyakába ugrott. Hanna tűrte, nem tiltakozott. A kiskatona három társa csodálkozva bámulta őket.

Távolság, fényerő, exponálás.

Sándor Róbert. Így hívták a cseh városkába besorozott felvidéki kiskatonát. Söröztek. Hanna már indult volna, de a fiú mélybarna tekintetétől nem bírta szabadulni.

– Sokszor tűnődöm azon, hogy ha meghalok, ki jön majd el a temetésemre – lehelte Sándor Róbert a sokadik sör után.

– Hogyan is juthat eszedbe ilyesmi ilyen fiatalon – lehelte Hanna a sokadik sör után.

– Csalódtam benne – lehelte Sándor Róbert.

– Van az úgy – lehelte Hanna.

– Szemét szép lány volt – lehelte Sándor Róbert.

– A szemét, az a legszebb – lehelte Hanna.

Sándor Róbert kissé megütközve nézett rá. Mintha... De nem. Csak besörözött a lelkem...

Egymást támogatva ballagtak az utcán. A többiek még a kocsmában magukra hagyták őket. Hanna megérezte, hogy a kiskatona szeretkezni akar. A kocsmá bezárt, az ő szállása a város másik végén. Maradt a buszmegálló. Fapad és léghuzat. Játékból egyszer már fogta, ízlelte férfi vesszejét. Most más készül, érezte, nem füttyös férfijáték. Vajon meddig lüktet, meddig forrósodik még egyre nedvesebben a teste?

A kiskatona mohó volt, az érintkezésük jelzésnél több, aktusnál kevesebb. Valódi-nak imitált szex, szabadfogású, minden szentimentalizmustól, sziruptól megfosztott szerelmezés.

A kiskatona tétován megigazította Hanna

szoknyáját. Hanna megfogta, és a combjai közé húzta a kezét. Sokáig maradtak így, lassan, retúrmozgással hintázva.

És ismét a kapualj, a keskeny lépcsőfokok. Hanna megpróbálkozott a közös fürdőszobával. Zuhanyozni akart. Lábujjhegyen ment végig a néma, nyúlós árnyékokkal mintázott folyosón. Már nyitotta az ajtót, amikor gyereksírást hallott. Kitapogatta a villanykapcsolót. Egy sor vécé, egy sor zuhanyozó. Középen egymáshoz kapcsolt bádogmosdók. A gyerek, akit előző nap az anyjával látott, a legszélső zuhanyfülke sarkában kuporgott. Kézrel kötött sapkája és kabátkája valamikor fehér lehetett. Nadrágja alól kilógott gyűrött harisnyája. Nyáladzva sírt, folyamatosan, egyetlen síró hangot kitarva. Duzzadt arca természetellenesen sápadt volt. Amikor Hanna közelebb lépett hozzá, megmoccan. Piszkos kis tenyerét úgy emelte fel, mint aki ütni készül. Azután váratlanul az oldalára dőlt. Csönd lett. Hanna döbbenetesen megrázta, de a gyerek feje visszaesett az összeragadt haj- és szőrszálakkal tarkított, apró kockás bordó

csempére. Amikor Hanna felemelte, megérezte, hogy a gyerek háta, nadrágülepe nedves. A folyosó homályában sorra megzörgette az ajtókat. Csupán egyetlen helyről érkezett válasz: krákogás, káromkodásfoszlányok.

– Mit akar? – kérdezte az öregember az ajtóban.

Hanna némán nyújtotta felé a gyereket.

– Mit akar vele? – kérdezte az öregember az ajtóban. A háta mögül kócos, göndör hajú szőke nő dugta ki a fejét.

Hanna némán nyújtotta feléjük a gyereket.

– Akarja? – kérdezte a kócos, álmosan pislogó, göndör hajú szőke nő az ajtóban. A gyerek az öregember pizsamakabátjába kapaszkodott.

– Az anyja elutazott! – kiáltotta Hanna után a nő. A gyerek sírni kezdett.

Ki oldoz fel, ki tart meg? Megfulladok a vértajték kibuggyanásáig szorító, néma tenyéremelegben. Menni készülök, hogy ne féljek. Menni készülök minden seculumban. Menekülni. Tőled, akivel egyetlen, csillapíthatatlan erekcióba sűrített testen közösködünk. Nem éppen biedermeieres képzeletemet már agyongyötörte a vágóhidak hús-trancsírozó élményévé zsugorított testisége, titkos országunk kocsmái fogadkozásokká esszenciálódott. Hol voltál, míg én a puszta semmiben lobogtam?! Hol vagy most? Létezel még a földdel-vízzel szigetelt csöndben?

Csak részben nyert. Gyönyört és hírt. Az új város nem fogadta be, de a külvilág üzent. Hanna bújt volna K. vagy B. vagy L. vagy az ábécé bármelyik másik férfias mássalhangzója mögé, akikről olvasott. Romantikázott volna, mint a regényekben szokás. Kézenfekvő szenvedélyek egy titkos kastélyban, megmeglebbenő függönyök között. Sejtelmes jelenések, a vágyak vagy álmok férfiképei. Minden szobába jut belőlük egy-kettő. Egyforma, de egyformaságukban is különböző szobák. Trükkös járásokat kínáló szobák. Az asztalokon potpourri, a lepedőkön virágpor.

Titkos kastély – Hanna így nevezte magában a szállodát. Ott maradt, de sem a gyereket, sem az öregembert meg a két nőt nem látta többé. A lakók közül gyakorlatilag egyáltalán senkivel sem találkozott.

– Átokverte hely ez. Miért nem költözöl egy jobb környékre? – kérdezte Sándor Róbert, amikor először meglátogatta.

– Mert nem tudom megfizetni – mondta Hanna. Nem egészen őszintén mondta, a szállást az iskolája fizette. De szeretett nem egészen őszintén beszélni. Nem hazudo-

zott, de hogy, csak éppen nem mondott ki mindent. A teljes őszinteséget a képeire tartogatta.

– A fénykép csalóka – mondta Sándor Róbert. – Egy nagy csalás! Részleteket, átigazítható mozdulatokat mutat. Fénnyel írt trükkök egy papírdarabon.

– Megpróbálok a tudás szabadságával élni. És a tudatlanság szabadságával dolgozni – mondta Hanna.

Szombat volt, esti kimenő. Táncolni mentek, mint a többi kiskatona a párjával. Azután vissza a szállodába. Szeretkezni, mint a többi kiskatona a párjával.

Távolság, fényerő, exponálás.

A város nem fogadta be, pedig Hanna mindennap újra nekivágott a sikátoroknak. Már voltak kedvenc terei, parkjai. Az egyik térről pontosan olyan utca nyílt, mint ahol fogadott nagynénje lakott egykor. Egy másik városban. Hársfákkal szegélyezett, szokatlanul széles utca, és majdnem igazi kastélyok. Itt sem az ódon, dombról ereszkedő épületek, sem a fák

nem illettek a görcsnyi térhez. Mintha méreteikkel akarták volna túllicitálni.

Hanna ezen az egy utcán nem tudott, nem bírt végigmenni. Küszködött a még alig múlt gyermekkor emlékképeivel s a közeli jövő féltelmeivel. A jelen nem riasztotta soha, az években mérhető távoli jövőt tizennyolc éveknek minden magabiztosságával várta. De a holnapi, holnaputáni hetek és hónapok! Éppen egy rég halott nagynéni hiányzik, és egy hely, ahol nem csupán létezni, de élni is lehet! Ugyan!

– Még szerencse, hogy egyedül vagyok, és egyedül dönthetek! – gondolta. – A felvételek elkészültek. Csak tartsa meg a város a titkait! Egy hely, ahol élni is lehet? Ki tudhatja jobban, hogy mire van szükségünk, mint mi magunk?

Négy nappal később Sándor Róbert megkérte a kezét. A szülőföldje üzent Hannának: könyvromantika helyett asszonnyá élni, szaporodni! Négy nappal később Hanna hazautazott. Önapa és önanya boldogan készültek az esküvőre. Büszkék voltak Hannára. Sándor

Róbert is büszke volt Hannára. Annyi bizonyos, hogy hamarosan szép és okos gyerekeik születnek majd.

Az esküvő, mint a nagykönyvben. Miruszkoszorú, papi áldás, menyasszonytánc. De a gyermekáldás minden pajzán lakodalmas mondókát kijátszva késett. Pedig Sándor Róbert megtette, amit tehetett. Ezt kilenc hónappal később elmondta asszonya nőgyógyászának is.

– Hiába csináljuk, csak nem jön az utód, én meg maradok a szégyenben! Ez a riherongy csak rí, hogy a szerelem nem a gyerekért van! Hát kellett volna, ha tudom az esze ilyen járását?! Soha! Már a haverok is röhögnek rajtam! Hogy szóljak, ha meg kell baszni, akkor majd jönnek a kis Karcsik, a kis Bélák, a kis Lacik! Hamis az ő szava, még a nézése is! Katonákkal kezdett, én meg bedőltem! Tisztes házat akarok, tisztes nőt, családfát! Olyan feleséget, aki rendesen mos, főz, takarít, és nem az ócska képeivel vacakol folyton!... Nem, meg ne próbálja! Tőlem aztán senki nem vesz semmilyen farokmintát, ember!

Hanna egy héttel később beadta a válókereket.

– Nem is vártunk tőled mást! – mondta önapa és önanya.

– Nem hát – mondta Hanna.

– Elkurvulsz! – mondta Sándor Róbert.

– El hát – mondta Hanna. És még hozzátette: – Magánfürdő csak egy van. És mindenkire sor kerül egyszer.

– Nem érem fel ésszel, amiket mondasz! – mondta Sándor Róbert.

– Sületlenségeket. Csakis – mondta Hanna.

Távolság, fényerő, exponálás.

Hanna elköltözött. Nem volt könnyű. A falujához közeli kisvárosban talált egy másfél szobás eladó lakást. Kölcsönt vett fel, hogy kifizethesse. Gyomorfájdalmak kínozták, marokszám szedte a görcsoldókat, a nyugtatókat. Lefogyott, sokat, ami nagyon meglátzott, mert sohasem volt túlságosan testes. A kevés ismerőse, akivel nagyritkán összefutott, „biztosan tudta”, hogy alkoholista vagy kábítószeres lett.

Titkolni akarta a nyugtatókat, ezért néha, társaságban valóban megivott egy-két pohár akármit. De a nyugtatók sajátos módon soha nem pihentették el, inkább beszédessé tették. Kimondta azt, amit addig csak fényképen mutatott meg másoknak. Újabb, még erősebb gyógyszereket kapott. „Vegyél be! Egyél meg!” – követelték a kis fehér pirulák. Hanna fél évig bírta. Azután egyszerre csak elege lett. A tablettákból is, az emberekből is. Dolgozott közben, végig, mert a szüleitől nem akart elfogadni semmit.

Csak nagyritkán látogatta meg őket, azok meg egyetlen alkalommal sem jártak nála. Hanna egyedül a nagyanyjával tartotta a kapcsolatot. Az öregasszony egyszer még be is utazott hozzá. Körülnézett a puritán módon berendezett lakásban. Szemügyre vette a számítógépet.

– Szép – mondta.

– A laptól kaptam, ahol dolgozom. Így nem kell a fővárosba költözöm.

– Bírod?

– Bírom. Megvagyok – mondta Hanna.

– Szívós vagy, mint a lovak.

– A legszívósabb lovakat is lelövik egyszer, nagyanyám.

– Amíg nem törödsz magaddal, bírni fogod!

– Gyí, paci, gyí! – nevetett Hanna.

Az öregasszony is nevetett. Értették egymást.

– Hoztam egy kis almát, lekvárt meg bort – pakolta ki kockás, kézzel varrott fülű táskájának tartalmát az öregasszony, mielőtt elköszönt.

Szívós vagyok, mint a lovak?! Hanna lehunyta a szemét.

Túlélt valahogy mindent, igen. A számára legkönnyebb megoldást választotta. „Ha van magaddal dolgod, tedd meg! Kísérletezz! Filmtépelődések, ugyan!” Hanna díjnyertes sajtófotókat nézegetett, az úgynevezett művészfotók mindig irritálták. Bombanők, bombaférfiak, ugyan! Megereszkedett hasú bombaférfiak, elnehezült mellű bombanők. De mi van, mi történik belül? Hanna a kicsontozott változatot akarta láttatni. Távolságtartóan mindenféle kötelezően öncélú érzéskészletektől. Megnézte, majd a fejében újra és újra „kinagyítot-

ta” Fellini, Truffaut és Antonioni filmjeinek kockáit. A hetvenes években már meg lehetett nézni az ilyen nyugati filmeket. Hanna beleszeretett Visconti Fehér éjszakáinak hangulatába, Jeanne Moreau Lidiájába, Az Édes életbe, de Mancini zenéjébe is. Lenyűgözte a Marguerite Duras írásából készült Szerelmem, Hiroshima című film, a Moderato Cantabile... Filmek, kockák, nagytítások. Hanna így, velük élte meg és élte túl a boldogtalanságát. Mint egy túlkoros gyermek. A gyermek, akit valamilyen okból nem hozhattott a világra. Nem kereste az okot, valami olyasmit érzett, hogy mégis él benne egy gyermek. Aki képes együtt nevetni vele, aki arra is képes rávenni, hogy játsszon, vagy törjön-zúzzon, ha kell. Bármire képes, csupán egy dolgot nem tesz: nem sír. Soha. Hanna egy időben sokat gondolt a kisfiúra, akit az idegen város szállodájában látott. Sajnálta, hogy nem fényképezte le, ahogy ott kuporog piszkosan a piszkos zuhanyozóban. Vajon mi lett vele? Vajon mi lett volna, ha akkor magával viszi? Sándor Róbert műszerész helyett egy gyerek. A képek úgy kavarogtak benne,

mint egy kirakhatatlan puzzle darabjai. Parádés blóddi. Mert az nem úgy van ám, hogy bármit ritmusba lehet tenni.

– Ha gyereket szülsz, örökre megváltozik minden – mondta neki egy alkalommal Katalin. – Többé már soha nem leszel szabad. Soha nem leszel egyedül.

Távolság, fényerő, exponálás.

Hanna. Hanna, meg akinek, aminek látszik. Tenyésznőnek, emberszabásúnak. Fegyelmezettnak, magabiztosnak. Akinek egyszerűen kódolható emberviselete pusztá önvédelem. Kép hátán kép, újabb és újabb önváltozatok. Hanna, aki hajszálpontosan ráérez minden apró, de valami miatt mégis jelentős mozdulatra, reakcióra. Aki megérti az arcok, a testek, a növények, a néma kövek jelzéseit. Hanna, akinek felnőtt arcását a kötelező igazolvány-felvételeken kívül már egyetlen fénykép sem őrzi. Vagy ha mégis, akkor a tudta és beleegyezése nélkül került a képre. Éppen mert ő folyamatosan látja, figyeli ön-

magát kívülről is. Mert korán rájött, hogy nem mindig képes fegyelmezni az arcán azonnal visszatükröződő indulatokat. Sem a felháborodást, sem a gyűlöletet, sem a sajnálatot, sem az örömet. Ez utóbbit szégyellte leginkább. Szerette, ha visszafogottnak és türelmesnek, esetleg együttérzőnek hiszik. De hétköznapjainak boldog perceit nem kívánta megosztani senkivel. A szépség, mint beteges kor-kórtünet, sohasem érdekelte. A sajátja meg, no hiszen...! És nem azért, mert a „szép” fogalma közhelyesen mulandó, hanem mert hitte, hogy a szépség minden istenadta emberarcban és testben megmutatkozik. S az életképes korpuszok a sírjukig hordozzák. Egy vérnyákos, ráncos újszülött éppoly gyönyörű, mint egy fekete fogcsontokkal vigyorgó öregember. Hiába a bőrcikin átszabatott, dúsított, felemelt testtájak, ha ideje jövend a halállal keretezett létnek, el kell égetni mindent! Csontig, csontporig, hogy nyoma se maradjon! Drága, krizantém-mal ékes holttetemek! Drága, ünneplőbe öltöztetett, elhasznált lélektokok! Ünnepek ünnepei. Kinek ki fáj...

Az ünnepeket akkor gyűlölte meg végképp, amikor – még gyereklányként – rájött, hogy valamennyi csupán ürgy. Készülődés, mint-ha. Emberlények találkoznak egymással, szép ruhába öltözködnek, s úgy tesznek, szeretik egymást. Majd egy üdítő pohárka után alábeszélük mindazokat, akik éppen nincsenek a közelükben. Becsületes nevek, úgy-mond, nehéz a vergődés fenn, ám az agyvelőn, benn, kéken kirajzolódó, új földrészek tűnnek fel. Életszagú társasági élet, jobbágy-közhelyek megint.

A mindig nagybetűs szerelem is ilyen, persze fogpiszka-romantikás együttlétekekkel spékelve. Örökös utolsó remény, amíg ébresztőt nem csörög az idő. Hanna a hetvenes években cseperedett, amikor az egyházi ünnepeket nem illett zajos külsőségek közepette megtartani. A pártfunkcionáriusok még azt is árgus szemekkel figyelték, kit íratnak be hittanra a szülei. Hanna falujában – mint ahogy mindenütt, ahol tisztas parasztemberek éltek – persze igyekeztek kicselezni a szocializmusba, mondvacsinált emberjo-

gokba hazudott kommunista ukázokat, és a néphagyományok, illetve az úgynevezett közösségi kultúra égisze alatt mentették a Jóistennél, ami menthető. Az aratási ünnepségeken például a búzacoszorúhoz és a népviselethez ing alatt a rózsafüzér is hozzátartozott. „Isten, áldd meg a magyart...” – énekelték, noha csak halkán, és már benn a templomban, mert a plébános úr ott tudta kivédeni a nemtelen pártapparatsikok támadásait. Azal, hogy a katolikus imakönyv 306-ik éneke a Vatikán által és pápai áldással minden magyar ajkú hívőnek engedélyezett, még ha az illetőt és felmenőit a kikényszerített határrendezés okán most egy másik ország állampolgáraként tartják is számon. Hit és hitel. Hiteles egyház. Nem evilági püspöki körlevelek. Nem is túlvilágiak. Hiteles egyház nincs. Az egyház szája egy ember. Halandó, tévedhetik. Nem órá, nem rájuk, hanem Jézusra, az Isten Fiára kéne figyelni, ha már. Na ja! Kész haszon, hogy Isten nem kommunista és nem kapitalista. Vajon szórakozik vagy sír a nevében elkövetett ösöreg baromságokon?! S vajon megvonaglik és megtoran

az Isten Fia, ha keresztjét újra és újra a hátára lökik?!

Távolság, fényerő, exponálás.

Az, hogy Hanna a Szabad Európa Rádió adásait szombat délutánonként apjával a hátsó udvarban hallgatta, olyan természetes volt, mint a levegővétel. Hiszen a házban a recsegettől alig hallatszott valami. Az elvtársak az adást is olyan ügyesen zavarták, mint ahogy az erősebbje besúgta vagy besúgásra kényszerítette a gyöngébbeket, a tétovákat. Természetesen az „ügy” érdekében. És természetesen az „ügy” – a „szocialista társadalom építése, és hithű kommunisták nevelése” – fedőnév alatt minden befolyásos elvtárs és elvtársnő a saját boldogulását értette. Tuzex üzletekben vásárolható nyugati holmikat, asztali apróságokat, márkás farmert, hajszárítót, tévékészüléket... Szocialista valutáért, ami csak a leg-hithűbbeknek járt. Vagy alig protekciós felvételt gyermekeik főiskolai-egyetemi felvételi-jéhez, később nyugodalmas munkahelyhez. Vagy. Hanyatt fektető kapitalista mételty.

Hanna mosolygott az emlékein, megtapasztalva, hogy a kapitalizmus és a kommunizmus „mételye” egy tőről fakad. Párttag a kommunista, ahogy párttag a nagy, globális mamutcégekért lihegő ultraliberális is. És a tudás igenis boldogít, legalábbis a jelen világot elborító üzleti élet fehér havazásában. Megfizetik, ahogy mindig is megfizették. Vagy a tudás elhallgatását, vagy annak kama-toztatását. Felhasználó üzemmódok. A huszonegyedik század egészségesnek mondott küszöbe. De vissza még! Az Úr kétezredik esztendeje előtt nyolcvankilencig Közép-Kelet Európában mindenki a szovjetek és egymás elvtársa vagy elvtársnője volt, a kirgizek, az ukránok, a lengyelek, a magyarok, a románok, a „csehszlovákok”... A gyerekek és az öregek, a tanítók és a tanítványok. Az állami ünnepek közröhej és közfélelem tárgyát képezték. A gyereklány Hanna nem értette, miért kell neki nagyanyja magyar viseletében orosz népdalt mandolinoznia azoknak az ellenszenves, zavaróan meghatározhatatlan, katonaszagú férfiaknak, akik komor arccal masíroztak be a kultúrházba, és ugyanazzal a ko-

mor tekintettel vették el szalutálva az izzadó parasztasszonyok által kínált frissen sütött pogácsát, a boroskancsót és a vörös szegfűt. Hanna utálta a „Katyusát”, a mandolin húrjai véresre vágták az ujjait, mire megtanulta a dallamát, s a szegfűtől is irtózik azóta, mert a végigizgult produkció végén az egyik orosz tiszt úgy nyújtotta át neki, hogy felemelte a levegőbe, s közben „köszönömpuszi” helyett végighúzta nyálas nyelvét az arcán... És mert pár perccel később a színpad függönyét beborító jelszavak mögött azt sutto-gta neki a zene-tanár és párttitkár, hogy adja vissza gyorsan a virágot, kevés szegfű nyílt ki a jelzett időre az üvegházban, most kell egy másik szovjet elvtársnak, nehogy már emiatt essen folt a párt és a saját becsületén...

Ünnepek. Hanna sírt is, nevetett is, amikor az egyik esős május elsejei felvonuláson – érdekes, hogy a munka ünnepén rendszeresen zivataros volt az ég – álltak Palival, és tartották az otthoni fehér ágylepedőből vörösre festett, sárga betűs transzparenst az összezsúfolt tömegben. Az eső csak nem hagyott alább, ők

meg hiába toporogtak, az újonnan varrott parasztleány-parasztleány viseletet nem kímélte a nedvességtől feloldódott vörös festék. Igaz, a sárga sem. „Éljen Május elseje!” – skandálta a mikrofonokból harsogó jelmondatot a tömeg, ők ketten pedig törölgették magukról a vörösben úszó sárgát, hogy „Tanulni, tanulni, tanulni!” Hanna pruszlikjába és rakott szoknyájába úgy beleivódott Lenin elázott jelszava, hogy utóbb semmivel sem lehetett kimosni. Pali nevetett, vörös-sárga csíkos volt az arca. A transzparens rúdját szorítva húzta kifelé Hannát a tömegeből. Amikor egy nyugodtabb mellékutcába értek, sietve össztekerték az esőtől nyúlós-nehézzé vált szövetszalagot. Pali Hanna füléhez hajolt.

– Van söröm – súgta titokzatosan, és a kabátzsebéből előhúzott egy műanyag zacskót. Hanna nevetett. Nem szerette a sört, de amikor apja hétvégeken elküldte a kocsmába – egy kandli, nyolc sör –, hazafelé a templomközben mindig lenyalta a tágas nyakú edénybe csapolt ital habját. Még nem volt szigorúan felügyelt alkoholtilalom, hogy „Csak tizennyolc éven felülieket szolgálunk

ki!” Az állandóan fehér viaszosvászon henteskötényt viselő kocsmáros nagyon jól tudta, kinek lesz az aranysárga nedű, s minden sörért szalajtott gyerekek pontosan kimérte az apja-nagyapja előre megbeszélte adagját. Sörhabos békeidők.

Hanna nevetett. Elvette Palitól a zacskót, kiharapta az egyik sarkát, és fejét hátradöntve szívta, nyelte az italt.

– Hé! Nekem is hagyj valamit! – rántotta meg a fiú a csuklóját. A sörös zacskó – mert Hanna fogai erősen tartották – kettérepedt. Az ital szanaszéjjel spriccelt, s mindkettőjüket habzó permettel borította be. Pali meg rázta kurtára nyírt szőke, göndör fürtjeit. Hanna nevetett. Várakozóan, hátha történik még valami. Hátha eláll az aranyat érő eső, s forró pillanatokra váltja a hideget.

– Milyen hülye vagy!

– Hülye vagyok? – kérdezte Hanna. Nevetett.

– Hülye, hülye, hülye!

– A sör miatt? – kérdezte Hanna. Nevetett.

– Hülye, hülye, hülye!

– A zacskó miatt? – kérdezte Hanna. Nevetett.

– Hülye, hülye, hülye!

Hanna nevetett. Rajta, előre az élet májusában!

Sörízű szájjal csókolták egymást, nyelvük ügyetlenül lökődött ide-oda, arcukon, nyakukon nyál- és esőcseppek keveredtek.

Hazafelé, az autóbuszban nem néztek egymásra. Hanna hányingerrel küszködött, soha nem bírta a buszozást. Akkor valahogy mégis kibírta, és csak leszállás után, a buszmegálló mögött kezdett el hányni. Szerencsére a sörhabos mocskból csak piros, kopogós népi csizmájára fröccsent egy kevés. Mire megtörölgette, és úgy-ahogy rendbe szedte magát, Pali már elindult. Hanna utánakiáltott, de a fiú nem fordult hátra, nem várta meg.

Távolság, fényerő, exponálás.

Amikor Katalint megismerte, és először mesélt neki a május elsejéről, szomszédasszonya nemigen értette. Északról jött, egy hegyi faluból, neki a munka ünnepe szent volt, sért-

hetetlen. Katalin a szlovák mellett jól beszélt magyarul is, anyja nyelvén. És németül szintúgy, az apai sváb sváb ősök örökségéért. A férje, Ivo volt az, aki nem is próbálkozott a nyelvvél. A testes, piros képű erdész szenvedett attól, hogy „számúzték” délre, a szlovákiai magyarok közé.

– Alig van fa, az is satnya – mondogatta. Azután megismerte a környékbeli kocsmákat, és lassan megbékélt. S mert pontosan fizető és rendszeres vendég volt, befogadták őt is. Látszólag megbékélt és látszólag befogadták.

– Semmivel sem vagy különb, mint az orosz katonák voltak a háborúban – fújta rá Hanna nagyanyja, ha Ivo kannás borért megzörgette az utcaajtót. – „Kaput – hajtogatták –, vojna kaput!” Közben meg úgy itták a Rózi tehén vérért, hogy megcsapolták, mint egy hordót! Az állatok! A Rózi emberkönynyet sírt kínjában, én láttam. Megváltás volt, amikor két nappal később ledöfték. A békéjük se lett vidámabb, ilyeneket neveltek ki, mint te. Pártkönyvvel, boros pofával ültetnél erdőket a mi búzát, kenyeret adó földünk-

re?! Állat! Hagyjon el téged is a véred!

Ivo csak vigyorgott az öregasszony szidalmáin. Kezet csókolt neki, úgy hajolt fonnyadt, reumától görcsbe rándult ujjai fölé, mint egy operettgróf, egy hegyi bonviván. Nehezen, de beismerte magának, hogy megkedvelte az öregasszonyt. Ő pedig meg-megkínálta egy ingyen pohárával. Ivo idővel már olyankor is kiautózott hozzá, amikor éppen nem volt szüksége borra. Rendszerint késő délután érkezett, addigra az öregasszony is befejezte napi dolgát a szőlőben és az állatok körül. Ivo leült hátul, a nyári konyhában, és beszélt, beszélt, beszélt. Hanna nagyanja nemigen értett szlovákul, de türelmesen hallgatta. Sőt, amikor egyik végtelemben nyúló monológja közben a férfi váratlanul elsírta magát, odadobott neki egy frissen mosott konyharuhát is:

– Töröld meg az orrod, te... állatbérenc!

Ivo megrázta a fejét, elővett egy kis lapokra hajtogatott vécépapír-csomagot, és abba trombitált bele. Az öregasszony csak nézte. „Szenved a fattya. Valami nagyon ka-

parhatja a lelkét. Minek jött ide, ha ennyire kínlódik?! Az asszonya se a mi fajtánk, a gyereke se. A hegyi ember mind más, mint az itteni. Nem szereti a szabad távolságokat, elveszik a vizek mosta lapályon. Nincs hegy, oda a biztonság! Persze attól még lehet tisztességes. Szlovák, hát aztán? Annak idején nekem is csapta egy drótos tót a szelet. A Jano. Szép ember volt, mondta is az öreg Luca néne, hogy hozzámehetnék. Mert a Jano minden héten jött, nem kéthavonta, mint a többiek. És ügyes keze is volt, hajjjaj! Csak egy pohár vizet kért, mindig csak egy pohár vizet. Mire kihoztam, már meg is foltozta a fazekat. Egykettőre elfogytak a lyukas edények. Akkor azt találta ki, hogy új foltot rak a régiék helyére. Csak hogy láthasson. Ilyen volt. Szépen ellehettünk volna. Hajlottam is felé, de a háború közbeszólt... No, szépen vagyunk!”

Odahúzott Ivo mellé egy széket. A férfi ráemelte homályos tekintetét.

– Nechcem, aby si ma este raz nazval zvieratom. Otec bol partizán. Nepatrí medzi tých, ktorí dostávajú vyznamenanie za pe-

niaze. V bojoch prišiel o obe nohy. Serem na jeho vyznamenania. A tvoja vnučka je kurva.*

– Aha – monda az öregasszony. – Partizán. Kurva. – És az ölébe vont a Ivo fejét.

– Aj mama ma vždy takto kolísala, keď som nevedel zaspať...** – mormolta Ivo, miközben engedelmesen túrte, hogy a göcsörtös ujjak a hajában turkáljanak. – Aj manželka je kurva. Stala sa z nej tu maďarská kurva. Cítim to! Ale ty si dobrá žena. Taká, aká bola moja mama. Taká, ako borovica! Taká, taká! Katka bola kedysi najkrajšie dievča v dedine. Chodievali sme na zábavy, tancovali sme. Mama sa netešila, že som si ju vybral, kvôli jej skaderuka-skadenoha famílii. Ale chlapci v dedine mi Katku závideli. Bachol som na stôl a zobral som si ju. Otec tvrdil, že je to dobrá žena, lebo keď chcel, stále ho vytlačila s vozíkom na dvor. Ale ja som jej nikdy nedôveroval. Nenávidela les, túžila po mestskom živote. Na kino,

* Nem akarom, hogy még egyszer állatnak nevezd! Az apám partizán volt. Nem tartozik azok közé, akik pénzért kapták a kitüntetésüket. A harcokban mindkét lábát elvesztette. Szarok a kitüntetéseire. És az unokád meg kurva.

** Anyukám is mindig így ringatott, ha nem tudtam elaludni...

cukráreň, prechádzky... – Ivo hirtelen felugrott. – Sedem rokov božích múk tu prežívame. Som presvedčený, že Katka to tak vybavila. Dobre to vymyslela, jebemti! Ja som celý deň v lese nazývanom hustom poraste, a ona... a ona...*** – felemelte ökölbe szorított kezét, de azután csak legyintett egyet, és köszönés nélkül kifordult a konyhából.

*** A feleségem is kurva. Magyar kurva lett itt belőle. Érzem! De te jó asszony vagy. Olyan, amilyen az én anyám volt. Olyan, mint a borókafenyő! Olyan, olyan! Annak idején Katka volt a legszebb lány a faluban. Szórakozni jártunk, táncoltunk. Anyám nem akarta, hogy elvegyem, a jöttment famíliája miatt. De a fiúk a faluban irigyeltek Katka miatt. Az asztalra csaptam, és elvettem. Apám azt állította, jó asszony, mert amikor csak akarta, mindig kitolta őt kerek székében az udvarra. De én soha nem bíztam meg benne. Utálta az erdőt, városi életre vágyott. Mozira, cukrászdára, sétafikálásra... Hét kibaszott éve gyötrődünk itt. Biztos vagyok benne, hogy Katka intézte így. Jól kifundálta, annyi szent! Én egész nap az erdőnek csúfolt bozótosban, ő meg... ő meg...

*Áldd meg gyönyörű gyönyörünk! Aki Istent keresi,
bárhol megtalálja. Mindenkire sor kerül, miért ne
higgyem?! Madarak a megzengő égben, miért ne
higgyem?! Mintha mezőkön lángoló máglya lennék,
gyermekhangok, sok nyíló virág édes zenéje. Oda-
van már, mindhiába szídtak meg érte. Csak a
csönd ragyog, rezzenetlen. Két tükör lettünk, higgy
a szavamnak! Vagy énekelj. Én énekelek.*

Hanna férfitől akkor ijedt meg először életében, amikor megérezte Ivo kövér hernyóként nyújtózó ujjait a nyaka körül.

– Ha tudnád, milyen régóta vetkőztetlek a szememmel! – nyögte a férfi a luxuskocsiban, amivel Hannát végigvitte a kisvároson. Hanna nem tudott kiszállni, bárha akkor röptében is ráugrott volna a fura, csak kívülről nyitható ajtókra. „Nézzük inkább a pozitív árnyékot!”: Egy percnyi ideig sem élvezte, hogy megbámulják, csak a kényszert érzékelte, a férfierőt. De nevetett, nem akarta, hogy Ivo észrevegye a félelmet az arcán.

– Nagyvilági nő vagyok én... – mondta, de hangsúlyában már benne volt a tilalom is. Ivo azután nem is mert hozzányúlni, nem úgy, mint sok idővel később Marcell, akit egyáltalán nem érdekelt, kicsoda is a kiszemelt vad. Hannában leginkább ez ordított, hogy miért nem vette észre! Hogy semmivel sem biztatták, hogy csak nevettek rajta, mert egy váltásnyi ideig szórakoztató volt, afféle nőnemű pótlék egy férfinak, akiben nem voltak kromoszómás előítéletek. Vagy. Marcell mindekelőtt jól akart élni. Mindegy volt, hogy

ezért nő fizet neki vagy férfi. Nem feltétlenül a szexuális aktusért, de ebédért, vacsoráért, kellemkedésért. Eleinte, érzelmileg már ez is túllöröm volt Hannának. Hogy valaki legalább a pénzével törődik. Költi, nem költi, ez ám a szerelmezés!

– Boldoggá tesznek, miért is ne?! Olykor úgy rémlik, hős kettőünk csak-csak kijut a pokolból... Még néhány kitérő, és elcsöndesedünk.

Készült, készült a „lányregény-effektus”, de a valóság hamar berugdoskodott az ágyukba.

Távolság, fényerő, exponálás.

Ugyanazon a rendezvényen vettek részt mindketten, Marcell, az előadó, Hanna, a fotós. Hanna akkor először nem tudott a gépével megfogni egy pillanatot. A pillanatot, amikor Marcell meleg mosolya rideg ezüstbe váltott. A férfi nem játszott. Talán nem. Ivott, ivott a színpadon, mint mindenki tené, ha egy közös színpadon zsigerből gyászolna életet, halált. Mi más vagyunk, mint fájdalmasan egymásra torlódó látomások?!

Kicsontozott gyász és ünnep, üzente Hannának Marcell szeme.

Hanna tehát belekóstolt a sem nem élet, sem nem játék öngerjesztett akcióvilágába. Hű! A látvány megdöbbenetete, megneveztette. Hogy hű, de komolyan teszik a művészek, amit tesznek! Hogy hű, de nem érzékelik a világ abszurd és komolytalan voltát! Közlebb kerülve, a kísérletező kedv, a szellemi különjáratok mögött azután meglátta a félelmeiket is. A komolyság mögött a belső fékezésektől akadozó karikírozást. De ez még jobban elbizonytalanította. Saját félelmeire erőszakos, idegen, nyugtalanító válaszokat kapott. Az illúzióktól való elszakadás rendben, az időablakon átbukva úgyis mindegyik vegytisztának hitt állítás vagy ítélet megmásul, értelmet, alakot vált. Hogy szinkronba kerüljön saját lényegével.

Hanna ellenben Marcell és a többi művész előadását figyelve aszimmetrikus viszonyok sorozatával szembesült. Kijátszatlan futamok, komor tónusú kisjelenetekbe ágyazva.

Idézőjeles rémálmok, melyekben előbb-

utóbb minden és mindenki összerogyik, mert valamiért nem megy tovább a verkli. Kegyetlen bánásmód. Hanna igyekezett visszabújni kis magányvalóságába. Fényképezett. Szemeket, bőrdarabkákat, mezítelen mellet, fanszörzetet, tejet, vaját, fekete bőrcuccot, krémfehérben lebegő feka csajokat.

„Szexuális tárgyak vagyunk, lógatva, fektetve, vérnek álcázott kecsappal kenve... Mint a bögre, a telefonkagyló, a kávéskanál, a sóban tartósított befőtt... A szex az egyetlen, ami még esetleg felizgatja ajtótlan magányunk. Az emlékek tévelyegnek, csak mész-kő van, tücsökzenévé kövesült mámor. Aki felnőtt, már nem akar szeretni, mondta nagyanyám. Szeretni fárasztó, szeretve lenni jó, mondta nagyanyám. Befektetés a szeretet is, csak mindig a másik oldalon.”

Aki – úgymond – felnőtt, mind egzisztenciára vágyik. Ami Közép-Kelet Európa viszonylatában idén annyit tesz, hogy havonta ki tudja fizetni a villanyszámlát, és spórol a téli szénre, gázra. S közben életet próbál játszani egy tokosodó színpadon. Pokol.

Hanna ebben a titkon restelkedő világban

kóstolt bele a művészetbe. A menekülő művészetébe. Majdnem mindegy, hogy az ember honnan menekül. Országából-e, vagy a saját élete elől. Szénszámla, villanyszámla, vízhasználati díj, albérlet, főbérlet, másfél lépés saját szoba. A csattanós csókok egyszerre törnek szét.

Hanna az után az előadás után úgy érezte, soha többé nem lesz képes Marcell közelségét elviselni. Egyedül ment haza, reszketve, gyalogosan. Útközben vett egy üveg bort. A bor már majdnem teljesen elfogyott, amikor lemezre másolta a Marcell előadásáról készített képeket.

– Látlak! – nyöszörögte álom és valóság között lebegve.

Másnap iszonyú fejfájással ébredt. Felhívta Marcellt, hogy ha lesz ideje, ugorjon fel hozzá. Mondja meg ő, melyik fotó kerüljön a lapba.

„Te nem is vagy nő. Miből vagy te? Kőből?” – hallotta Pali hangját a távoli múltból. Hanna nem akarta évekig testvérének hitt barátját

eljeszteni a válasszal: Önmagam tartozásaiból élek. Nem vagyok kőből, de még nem értem nővé. Majd jelez a testem, ha itt lesz az ideje. Most más dolgom van. Tartozom magamnak annyival, hogy mindent megtanulok a fényképezésről, amit csak lehet. A szex egyelőre másodlagos élvezet. Segédanyag, hogy felfedezem a férfi és a női testek reakcióit. Hogy majd kifejező felvételeket készíthessek. Ingyenképeket. Viselkedés- és mozgásrendszereket a pillanat mozdulatlanságában. Mert a mozdulatlanság mutatja meg leginkább, hogy megéri mozdulni.

Az ilyen gondolatokat persze nem mondta ki hangosan, Pali aligha értette volna a nemes-nemtelen teóriákat. Követelődző kamasz-tesztet akart. Privát boldogságot egy normális lánnyal. De semmi deviancia, semmi szájból szájba whiskeyzés a zuhany alatt, semmi kezekkel való szerelmezés... Minden más lenne, ha az ilyen játékok helyett Hanna lefeküdné vele végre!

Pali kedves fiú volt, és idegesítően jó. Hanna nagyon hamar megunta ezt a mindenbe beleegyező kedvességet. Csak hétfé-

ken találkoztak, mindketten távoli helyre jártak középiskolába. A fiú lemezeket vitt Hannának, s ha szombat esténként nem mentek bulizni, rockot hallgattak.

Szép lelemény is a múltidézés. Az első szerelem! Hanna összerázkódott. Ugyanúgy felejtethető, mint az összes többi. Csak a kóasszonyok kőszerelme nehezebben kopik.

Sok évvel később, már befutott fotósként az első kiállítására készült a szülőfalujában. A megnyitón egy kopaszodó, pocakos férfi lépett oda hozzá. Hanna csak hosszú pillanatok elteltével ismerte fel benne a hajdani Palit.

– Semmit sem változtál – mondták egymásnak.

Eltűnt a fehér pillanat, kirúgattunk az éji magasból. Ittunk vodkát és asszonyosóhajt, visszazuhanunk gyerekkorunkba, s utunkon – bölcsődal helyett – újszülött fehérség dere üt sebet zsenge, sáros mindéletünkre. Olyan világos. Kés és az éle. Egyformának mértem, a vénség is mulandó. Kár képzelegni, tiltakozni is késő. Késélen feszülnek a távoli harcok. Ami hiúság, az mögöttünk ver szelet. Józan, eszmélkedő világ süt. Tíz éve ágyból ugratott, ma láncon a közösnek hitt álom.

Katalin először csak legyintett, amikor Hanna szóba hozta Marcell ijesztő színpadi mutatványát.

– Művészet? Ugyan! Minden pasas egyforma pojáca. Érted? Ha kezeled őket, kezes bárányok lesznek. De ha nem dicséred bennük naponta a férfinemet, vége a szerelemnek. Marad a szöveg, hogy már megint nincs meleg vacsora, vasalt ing... A hímek életszerte ebben teljesednek ki, ámbátor vannak nők, akik szintugyanígy éreznek. Én nem vagyok boldog, mert társam helyett uram van, te nem vagy boldog, mert nem kell nap számban inget vasalnod.

– Hm. Szóval szerinted a genetikai kódokat „izgató” jelrendszer minden esetben a családi elvárás? Micsoda ágyas, micsoda hitves, micsoda házvezetőnő, és legfőképpen micsoda anya?! Vagy az utcai, dizájnos nőlapokból csadortalan is elfátyolozott, aprópénzbe, vaginaeffektusokba fáradt asszonynépség erényének bizonyításához valóban végképp elengedhetetlen a férfiegó masszírozása?

– Nyugi, ne hevülj túl!

– Túlhevülés?! Ugyan! Egy olyan világban,

ahol kimondani is obszcén, hogy „férfira vágyom!”?! Mert nő vagyok? Másik, másmi-lyen pólus, vegetatív is, igényileg is. Tegye- nek a magamévá, s utóbb majd eldöntöm, akarok-e közösködni az élményen. Mostan- ság, a vadiúj ezredforduló ősmámorában divat lett farokesszenciába burkolni a jeleket, a rendszert, világszerte – hol gerilla, hol „tüzelj, babám” alapon, de mindig élesben – háború- zik a túlzottan vérbő pasasok libidója.

- Szerelmes vagyok – mondta Katalin.
- Szép dolog a szerelem – mondta Hanna.
- Nem is kérdezed meg, ki a nagy ő?
- Ki a nagy ő?
- Még nem mondhatom meg.

Katalin arcán furcsa kis félmosoly jelent meg. Marcell köszönt be hozzájuk. Hanna be- kapcsolta a számítógépet.

Marcell bekapcsolta a televíziót. Katalin elment.

- Nem értem a barátnődet – mondta Marcell.
- Évek óta nem csinál semmit.
- Csinál – mondta Hanna. – Neveli a gye- rekét, a férjét. Süt, főz, takarít, szerelmes.

- Szerelmes? Abba a tetű férjébe?
- Nem.
- Az mindjárt más.

Marcell szórakozottan kapcsolgatta a tévé- csatornákat. Az egyik kereskedelmi adón ép- pen a legújabb közel-keleti fejleményeket is- mertették. A csinos, szőke, rózsaszínű kis- kosztümbe öltözött bemondónő mosolyogva közölte, hogy az előző napon három öngyilkos merénylőt azonosítottak. Íme!

Hanna, valahányszor meglátott egy géppus- kás, holtra merevedett fiataleberről készült felvételt, csöndesen dühöngött. Ő inkább a puszta, terméketlen földet örököltette volna meg, s az erőszakolt, terméketlenné tett éle- ket. A kép rögzíti a pillanatot. Hogyne.

„Rúgtam, csíptem, haraptam, köptem, mint mindenki, aki ölni születik. Egyetlen vágyam lett, hogy ideérjek. Ide, a teljesség- be, ahol egyetlen hatalom sem könyökölhet már az asztalomra, szememre, számba. S hogy áthozzam magammal, aki embert csak elérek.” Mit adhat vissza ebből egy felvétel? Mit örökíthet át, és hová, és kinek? Valóban

tudnom kell, mi dolgom ezen a földön.

Marcell Hannához lépett.

– Túl közel még a tegnapi este – mondta. – Magamra hagytál.

– Magamra hagytál – mondta Hanna. – Túl közel még a tegnapi este.

Marcell kikapcsolta a számítógépet. Hanna kikapcsolta a televíziót. Nem néztek egymásra. Ölelkeztek.

Távolság, fényerő, exponálás.

Hanna a válása után sokáig élt egyedül. Túl sokáig. Kőasszony, kővagyakkal. Rengeteg férfival találkozott pedig, fotózta őket. Zsó, fiatal riporter kolléganője ugratta is, hogy férfiakból ekkora kínálat csak egy fotós csajnak juthat. Hanna ilyenkor visszaugratta, hogy Zsó éppen annyi férfiból választhat. Rádásul csinos, független nő. Zsó rávigyorgott, és nem erőltette tovább a témát. Hanna kedvelte Zsót, bár a rámenős riporter nő módszereitől olykor kirázta a hideg. De tudtak együtt dolgozni, és ez volt a lényeg. S hogy nemigen fir-

tatták egymás magánügyeit. Igaz, Hannának néhány futó kalandon túl nem is volt említésre méltó magánügye. S mire Marcellal egymásra találtak, mindegy volt már az eskü, a „szeretlek”. Két ember, két béklyóban. Viselni tisztességgel illik. A kint se jó barát, se pap nem oldozhatja, meghallgatását el sem viselheti. Meggyóna mégis, legalábbis megpróbálta. Arra, hogy a gyóntatószékben kineveztik, végképp nem számított.

„Azt akarja mondani, bűnös, mert szerelmes?!” – nézett rá a gyóntatóatyja értetlenül.

„Igen – dadogta akkor Hanna –, igen, mert a kettőnk élete nem összeegyeztethető. Igen, mert hagynom kell őt, hogy szárnyalhasson... Művész... Azt mondják, el kell tudnunk engedni, akit szeretünk. Hogy szárnyalhasson. A kőszerelem összezúzza a szárnyakat.”

„Ostobaságokat beszél – mondta a pap. – A kő erős, megőrzi, megtartja az érzelmeket. Erre gondoljon! És azt se felejtse el, hogy az ember szárnyak nélkül is magasabbra emelkedhet, mint a föld bármelyik madara. Póriás gondolat, de maga emlegette a művészetet...”

*Győzve, ha veszünk, győzve, ha győzünk, mondd,
énekelnél? A halál undok arc, a kés szabadon ját-
szik. Kenyérre hull majd az első csepp vér, csak egy
ringató ölre vágyom! Csitul a szorongás, lohad a
láz, jajongó boldogság az este. Lépteid örökre ben-
nem maradnak. Nem gyászolom, nem is szánom
magunkat. A csontfalból mintha nézne valaki.*

Katalinnak sajdult a szíve. Ült az ágya szélén, csak ült. Már rég elege volt a vágyott jóból. A városokból, a cukrászdákból, a mozikból. A fiát sem dajkálhatta immár, Dody tizenhét évesen éppen a saját csikótüzében égett. Katalin úgy ment férjhez, hogy remélte, kiszolgáltatottsága végre véget ér. Asszonyinak nevelték őt is, tenyésznőnek. Egy üres nyereg. Katalin szerette magát. Már tizenkét évesen festette az arcát. Minden délutánon szép, bizakodó arcot rajzolt. Alapozóval, púderrel, szem- és kontúrceruzákkal. Nap mint nap önmaga boldog mását rajzolta meg. A fiára is büszke volt, ahogy nyurgult, úgy még inkább. Dody is bízott benne, egyedül benne bízott. Katalin nagyritkán azt gondolta, szemét dolog a bizalom. De mégsem, de mégsem! Képzetele sok vágnak fékje lett. Dody meg közben élte a kilencvenes évek fiataljainak boldog és üres életét. Azok a kilencvenes évek! Senki sem sietett, mindenki kívárt. Katalin úgy érezte, a kevésnél is kevesebb ideje maradt. Dody barátjával akkor beszélgetett először, amikor az bekéredzkedett hozzájuk egy éjszakára.

– Lekéstem az utolsó buszt – mondta a fiú.
– Dody azt üzeni, hogy kiment az apjával az erdészházba.

– Itt maradhatsz – mondta Katalin.

A fiúnak szinte lányosan szép volt az arca. Vállig érő haját rengeteg apró tincsbe fonva viselte. Katalin vacsorával kínálta, de a fiú köszönte, nem kért. Katalin cigarettával kínálta, de a fiú köszönte, nem kért. Katalin konyakkal kínálta. Konyakoztak. Katalinnak csillogott a szeme. A fiú szeme vakítóan kék volt.

– Barna haj és kék szem? – nevetett Katalin.

– Mindig irigyeltem Dodyt, hogy ilyen fiatalos az anyja – nevetett a fiú.

Katalinnak csillogott a szeme. A fiú szeme kéken vakított. Konyakoztak.

– Tegeződjünk – mondta Katalin.

– Köszönöm! Tudod, gondolatban már régóta tegezek, de sohasem mertem volna... – mondta a fiú.

– Ezentúl nyugodtan merheted – nevetett Katalin. – Legalábbis, ha négyszemközt vagyunk.

– Jó így, négyszemközt tegeződni – mondta a fiú.

– Jó így – mondta Katalin, és megigazította a blúzáját.

A fiú ez után az este után gyakran benézett Katalinhoz. Beszélgettek. Katalin elmesélte az életét. A fiú elmesélte, mennyire vágyott arra, hogy végre megértse őt valaki. Egy olyan csodálatosan érett asszony, mint Katalin. Katalin megigazította a blúzáját.

– Nem hittem volna, hogy egy ilyen fiatal fiú ennyire mélyen érez – mondta.

Ha Dody is otthon volt, a fiú éppen csak köszönt Katalinnak, és már ment is a barátja szobájába. Katalin ilyenkor nagyon boldogtalanak érezte magát.

Nyugalom, nyugtalanság. Kettőnké már. Kettőnké. Más. Kés érne, hát nem különös? Csitt, kedvesem! Ha nem éltetsz, halni nem követlek. Mintha nem kapnék levegőt. Hagyod, hogy fuldokoljak? Minek, miért, kiért, kinek az ellenében? „Csak a csend meg a zaj, csak azok idegesítenek...” Zenét hallgatok, énekes zenét. Az énekes, a Lovasi András olyan, amilyen te is lehettél volna. De az András már csak másmilyen. Amilyenek lehettünk volna. Talán. Külön is úgy, mintha együtt. Itt ez a száj, megvan a jelszó! Forgolódom, vagy mi a bánat?!

Hanna hetek óta etetett két gerlét. A galambok egy ködös estén repültek az ablakpárkányára. És bekopogtak. Hanna legalábbis így mesélte el Marcellnek.

– Kopogtattak, tényleg! Hiába nevensz! Nem volt semmi csipegetnivaló az ablakban. Látták a fényt, hát jelezték, hogy itt vannak, éhesek. Akkor este egy kis kenyérmorzsát szórtam nekik. Nem ijedtek meg, nem repültek el, csak arrébb tipegtek. Olyan furán félrehajtott fejjel figyelték, hogy mit csinálok. Galambeledelt nem kaptam az állatkereskedésben, de azt mondták, papagájkaján is ellesznek. És figyelmeztettek arra is, hogy biztosan egy pár. Buta gerlék, így mondták, mert hogy mindig a leglehetősebb helyen akarnak fészket rakni, családot alapítani. Csak tudnám, miért éppen ezt a csúf ablakpárkányt választották ki maguknak!

– Most mondtad. Azért, mert buták – nevetett Marcell.

– Reggel elrepülnek, de ahogy besötétezik, mindig újra bekopognak. Hogyan is lehetnének buták?! Lefényképeztem őket, ahogyan esznek, ahogyan fejüket a két válluk

közé ejtve, egymáshoz bújva alszanak. Már egy egész galamb sorozatom van.

Hanna mindennap izgatottan leste a gerlepárt. Szépek voltak, ezüstszürkék, a nyakukon fekete sálmintával. Az egyik reggelen meglepődve vette észre, hogy az egyik galamb ott maradt az ablakpárkányon. Először megijedt, hogy hátha megbetegedett a madár, de azután észrevette, hogy egy furcsa, néhány gallyacskából összetákolt valamin üldögél.

– Gyereket vár a galambom! – telefonált lelkendezve Marcellnek.

– Az ablakban?!

– Hát... igen, azt hiszem. Biztosan ő a tojó, és most ül a tojásokon. Lefényképezem!

Hanna mindkét ablakszárnyat kitartha. A gerle izgatottan forgatta a fejét, majd hirtelen kitartha a szárnyát, és hangos burukkolással felrepült. A gallyacskák között valóban ott lapult három apró, fehér tojás.

– Óriási – suttogta Hanna, amíg gépével bemérte a távolságot. Az egész még egy pillanatig sem tartott. A fényképezőgép kattánásával egy időben a huzat bevágta az ablakszárnyakat, s a hevenyészett fészek a tojás-

sokkal együtt lezuhant a magasból. Hanna dermedten állt.

– Mit tettem! Megöltem őket! – sírta órákkal később Marcellnek.

– Ugyan, te nem tehetsz semmiről! – dűnnyögte vigasztalóan Marcell. – Ezek a buta galambok rakták rossz helyre a fészket.

– Mert bíztak bennem!

– Bíztak, hogyne! Ha este visszajönnek, majd szépen felvilágosítod őket, hogy a házasság nem csak turbékolásból áll. Felelős munka, úgy bizony. Először tisztességes fészkepítés, s csak azután jöhet a gyermekáldás!

Hanna késő éjszakáig virrasztott, várta a gerlepárt.

Távolság, fényerő, exponálás.

Azon az éjszakán Katalin odaadta magát a fiúnak. Mindketten tudták, hogy meg kell történnie. A fiú túlságosan mohó volt, Katalin túlságosan riadt és zavarodott. De a gyönyör összerázta őket, még mielőtt a hajnal tisztára mosta volna a vacogó, fátyolos ablakokat.

„Ököllet fizetnek érted” – gondolta Katalin,

amikor az akarnok és megváltó vágyak megfáradva elcsöndesedtek. Azután vállat vont. Állandó hiányérzet gyötörte, a társtalanságé. „Nagyszerű ember az én férjem, robotol, majd kiteszi a lelkét. Mondják, a kapcsolatunk is irigylésre méltó, igaz, hogy iszik, de gondoskodik a családjáról. Átok, hogy ebben a pállott légkörű házasságban ez az egyetlen kötődés közöttünk. A gondoskodás. De nekem nem második apára, hanem szeretőre és barátira lenne szükségem. Nehéz, nagyon nehéz.”

Katalin reggel egyedül ébredt. Álomittasan, lassú, kereső mozdulatokkal tapogatta végig a gyűrött, nyirkos paplant, hátha megőrződött valami a fiú testmelegéből. Szinte beleszédült, hogy nem érzett semmit. Egyre vadabb szenvedéllyel tépte a paplanhuzatot, két keze halálos vitustáncban vonaglott, mintha az alvilági mélyből elszabadult és láncát vesztett démonikus erők irányítanák. Fulladozva fölzokogott, a ragaszkodás mérhetetlen vágya megemelte verejtékben úszó kövérkés testét. Köhögős-melegen zuhant vissza az ágyba. Fáradtsághangyák futkároztak a lábujjain, s különös bémult-

ság fogta el, amikor feleszmélve végignézett a parkettán széthányt ruhákon. Ami éjszaka igaz volt, miért nem lehet igaz a reggeli fényben?!

(emlékkép, közeli)

Nem is akartam megmutatni. Jött mégis, magától. Szokás szerint a padlásfeljáróban ültünk, s egy filmről beszélgettünk, amiben nagymellű nők szerepeltek.

– Atyavilág, azok a csöcsök! De megszorogatnám! – sóhajtotta Pali. Észrevettem, hogy puha, túlságosan is puha szája szögletében nyálcsöppek ülnek. Mint amikor a másnapos pocsolják esőverte vizében dagonyáznak a békák. Vagy mint a frissen kifogott hal, ahogyan sikamlós, szorosan elzárt kopolyúnyílásait szétcsapja egy kortynyi életért. Pali csak beszélt, beszélt, egyre lázasabban, már ott tartott, hogy hogyan nyomulna be fejével a megremegtetett hatalmas mellek közé, a tébolyig feltüzelve a karjaiban vonagló nőt. A füledt délután egyszerre furcsán verejtékesé változott. Azon kaptam magam, hogy figyelem a testemet. Sovány ikon-korpusz. Megpróbáltam egyenként megbillenteni a lábujja-

imat, de nem sikerült. A csontok újra és újra hullámmozgásba rendeződtek. A bal nagylábujjamról hiányzott a köröm.

– Szerencsés leszel – mondta Terka nene –, amikor vérző lábbal, ordítva berontottam hozzá. Nagyanyám küldött neki egy kasnyi tojást, s azt mondta, siessek, az egyik lábam itt legyen, a másik ott. Magamhoz öleltem a kast – emlékszem, fene nehéz volt –, és megpróbáltam sietni. Terka nene volt nagyapám egyetlen, vénlány unokatestvére. Azt rebesgették, hogy valamikor nagyon szép lány volt, férjhez is adták a falu első gazdájához. De a fiatal menyecske alig három hét házasság után odahagyta az urát. Nem szólt senkinek semmit, titokban összecsomagolta a holmiját, és meg sem állt Budapestig. Ott elszegődött cselédnek egy gazdag budai családhoz. Fél év múlva üzent először haza. Annyit, hogy soha nem akart parasztasszony lenni, világéletében utált kapálni, a föld szagát sem bírja. És hogy köszöni szépen, jól van, ne keresse őt senki, hagyják szabadon élni! Egy távoli rokon adta át az üzenetet, s Terka nene apja állítólag – mielőtt kita-

gadta volna a lányát – mérgében szilánkokra törte a konyhaajtót. A család nem is hallott Terka nenéről semmit egészen az ötvenes évek elejéig. A szülők és Terka nene bátyjának halála után – aki megúszta a frontot, csak azért, hogy szerelemfáltésból leszúrja egy legény a szomszéd faluból – nagyapám megpróbálta megkeresni az unokatestvérét. Terka nene ekkor már kastélytulajdonos volt, mindenüket ráhagyták a hűvösvölgyi otthonukból elhurcolt és Dachauban elgázósított tulajdonosok. A baj ott kezdődött, hogy Terka nene hivatalosan sehol sem volt bejelentve, s a szülőhelye és keresztlevele folytán már Trianon után cseh-szlovák állampolgárnak számított. Az új magyar állam ezért csupán havi száz forint nyugdíjat utalt ki neki. Nagyapám éveken át minden hónapban meglátogatta, és győzködte, hogy jöjjön haza. Egyszer magával vitt engem is. Talán hogy megmutassa a fia gyerekét, talán hogy ismerkedjünk. Ámulva néztem a Csipkerózsika-kastélyt. Az előparkban hatalmas, kerek kőasztal állt. Körötte hat, kőből faragott székek. Buján tenyésző, édes illatot árasztó vadvirágok és cserjék bókoltak a langymelegben. Egyetlen

kép, párálló, gőzölgő, hangulatos pasztell. Belefeledkeztem a látványba, és szinte hátrálva indultam el felfelé, a kastély dupla üvegajtájához vezető lépcsőn. Nagyapa nem szólt utánam, de nem is követett. Az épület oldalsó traktusán levő, koszlott kis faajtó felé ballagott. Hat lépcsőfok lefelé, s a föld peremét épphogy elérő, keskeny ablakok. Ezt láttam fentről, miközben hiába rázogattam a metszett üveggel díszített ajtó kilincsét. Terka nene mintha a föld alól bukkant volna elő, micisapkában, karján egy hatalmas, vörös-fehér csíkozású macskával. Ő maga már akkor is aprócska és töpörödött volt, s látszott, nehezeére esik tartani a kandúrt. Nagyapa biccentett – „Hát hogy s mint, Terkám?” – mire a macska puhán leugrott a földre. Azután komótosan felballagott a lépcsőn, és megállt előttem. Terka nene csak ekkor vett észre. Köszöntem. Külön neki és külön a tiszteletet parancsoló méretű macskának.

– Két éve, az erdőben csatlakozott hozzám – mondta Terka nene. – Vadmacska a szentem, nemigen bírja az idegeneket. Vigyázz vele, ne próbáld megsimogatni, azt különösen rosszul tűri.

– Hogy hívják?

– Picurnak – jött a meglepő felelet. Picur legalább hat kilót nyomhatott. Odadörgölőzött a lábamhoz, s közben rekedt torokhangon mormogott. Leguggoltam hozzá, és belenéztem sárgán világító szemébe. Hosszú percekig figyeltük egymást. A tekintetében vén tölgyfákat, büszke fenyőket, kifosztott madárfészkeket, prédává lett mókusokat, erdeiegereket és cickányokat láttam. Lassan kinyújtottam a kezemet, és megsimogattam. Picur egy röpke pillanatra a térdemhez nyomta busa fejét, majd felpúpozta a hátát és morrantott egy hatalmasat.

– Ilyet se láttam még – csapta össze Terka nene a kezét. – Valami lehet benned, te lányka, mert eddig minden érintésre harapással válaszolt a szentem.

A macska után Terka nenével is összebarátkoztunk. Elmondta, hogy képtelen volt beköltözni a kastély árván maradt szobáiba. Kegyeletből lezárta az egészszet, most is úgy van minden, ahogy a rég halott tulajdonosok hagyták.

– Jó nekem itt a cselédlakásban – mutatott körbe. A kőcsempés talajú konyhából egy ap-

rócska hálósza nyílt, telezsúfolva régimódi bútorokkal. Nagyapa megköszörülte a torkát, és azt mondta, ebéd előtt még sétál egyet. Alighogy elment, Terka nene sietősen maga után húzott a hálószaába. Észrevettem, hogy az ágya fölötti kettős polcon rengeteg a könyv. Petőfi Sándor, Jókai Mór, Dumas, Rejtő Jenő... – jól megfértek egymás mellett. Terka nenét nem zavarta, hogy alig hétesztendős vagyok, úgy beszélt velem, mint a barátnőjével. Elmondta, nagyon szégyelli, hogy a család adományából kell élnie, ezért takarítani jár a szomszédos házakhoz. Estéknként verseket ír, amolyan „istenes fohászokat”. Egyáltalán nem bánja, hogy teljesen egyedül maradt, a Picur körüli teendők éppen elég munkát adnak.

– Soha nem szerettem különösebben az embereket. Hanem te lány... Lassan gondozásra szorulok, mi lenne, ha ideköltöznél hozzám?! Pesten járhatnál iskolába, apádék elintézik.

Nos, apámék nem intéztek el semmit. Ellenben teljesen felháborodtak, hogy mit képzelsz az öregasszony, magának akarja az ő egyetlen gyereket!

Nagyapa még néhányszor megfordult a Vörös Hadsereg útján levő kastélyban, de Terka nene makacsul ellenállt. Egészen addig, amíg tüdőembóliával kórházba nem került. Az „ingyenes” kezelést a nagyszüleim fizették. Miután felgyógyult, Terka nene bérbe adta a Csipkerózsika-kastélyt, és sűrű átkozódások közepette visszaköltözött a szülőfalujába. Az átkozuhatag részben a családnak szólt, hogy volt képük megszarolni őt, másrészt a csehszlovák államnak, mivel abban az időben vezették be azt a szigorítást, hogy évente csak két alkalommal lehet átlépni a magyar határt. A „zsarolás” tényleg éppen ebből a helyzetből adódott, hiszen a nagyszüleimnek nem állt módjukban elvinni neki Budára a megszokott havi apanázst.

Terka nene az utcánk túlsó végén talált magának házat. A költözéskor alaposan összeveszett a vámosokkal, mert a bútorait és a személyes holmijait ugyan átengedték a határon, Picurt azonban nem. Állatorvosi igazolást, ol-tási bizonyítványt kértek. Terka nene erre fogta a macskát, és kilódította az autóból. Picur, mintha értette volna, hogy mi történik, futásnak eredt. Mire a két vámtiszt észbe ka-

pott, már a komáromi híd szlovák oldalán is túljutott. A vámosok szlovákul káromkodtak, Terka nene magyarul szidta az „egyenruhába bújt szemellenzős disznóivadékok” felmenőit. Jó móka lehetett, ezt abból gondolom, hogy apám keze még négy nap múlva is reszketett, ha valaki megemlítette neki Picurt.

Picur egyébként a híd lábánál megvárta Terka nenét és a szállítókat, s valóságos csatakiáltással ugrott be a teherautóba. Mihelyst helyükre kerültek a bútorok, Terka nene a teljes rokonságot kizavarta a lepusztult vályogházból. Egyedül én maradhattam. Elrá-moltuk a sok apró holmit, majd heteken át téptük a gyomot az udvarban és a kertben. Terka nene az első „hivatalos” nyugdíjából gyümölcsfacsemetéket, fűmagot és egy kaszát vásárolt. Alma, birskörte, őszibarack: valamennyit együtt ástuk be a földbe. Közben a faluvégi Gödörből két cigányasszony jó pénzért újratapasztotta és -meszelte a vályogházat. Minden a helyére került.

A mi utcánk különben nem is volt igazi utca, a legtöbb ház kétféle, két másik utcába fordult, hozzánk csupán a kertek vége ért.

Terka nene mesélte, hogy a háború alatt majdnem minden vályogházat szétlőttek az oroszok meg a németek, az új téglaházakat aztán mindkét oldalon az udvar túlsó végébe építették. A Duda utcában – mert így hívták az utcánkat – összesen hét ház maradt a helyén. Egy időben sokat törtem a fejemet, hogy vajon miért éppen Duda ucának nevezték el azt a sehová sem vezető, girbegurba zsákutcát. A zöld árnyékú diófa alatt bizsergető képek sora rajzolódott ki bennem: egy hatalmas bajuszú vénemberről, aki kecskedudáját fújva vasárnap délután végigsétált a kerítések előtti padokon ücsörgő öregasszonyok előtt, egy katonáról, aki visszatért a csatatérről, és nem maradt egyebe, csak a rohamdudája, egy úrvezetőről – nagyapám mindig így nevezte a sofőröket –, aki végigdudulta az utcát, nehogy elüsse az egyik fűvel-gyommal benőtt árokpartról a másikra totyogó liba- és kacsanépet... Terka nene azt mondta erre, hogy „a férfiemberek vagy dumálnak vagy dudálnak, az egyik annyit ér, mint a másik. Az asszonyok meg közben cipelhetik a világ terheit. Vagy a vállukon, vagy a hasukban.” Be-

szélt valami lovas szobrokról meg hadvezérekről is, akik egytől egyig férfiak voltak. Kivéve a Szent Johannát – ezt a nevet könnyű volt megjegyezni –, aki megmentett helyettük egy egész országot. „El is égtek érte hálaból szegényt, a Jóistenke nevében...”

A zsákutca végén lakó Terka nenét már nem pénzzel, inkább ennivalóval támogatta a családom. Mert a „pesti parasztasszonyka” – ahogy előszeretettel emlegette önmagát – nem veteményezett, és állatokat sem tartott. A szüleim egy ideig nehezményezték, hogy eljárak hozzá, de mert semminemű lényeges változás jeleit nem észlelték rajtam, szépen elfeledkeztek az egésztől. Nagyon korán megtanultam, hogy ha betartok bizonyos alapszabályokat, a családom békében hagy. Olykor a cél érdekében kicsinyég hazudtam is. Mint amikor számon kérték rajtam, hogy miért vagyok együtt állandóan Palival. Mondtam, segít a matematikában, miegymás...

A nagylábujjam körme akkor szakadt le, amikor a nagy sietségben belebotlottam az összevissza repedezett járda egyik kiálló betondarabjába.

És azért botlottam bele, mert túlságosan vékony a lábfejem, minden nyári papucsban előrecsúszik. Egy nagy ütés, aztán forrón belelobbant agyamba a fájdalom. De a tojásos kast nem engedtem el mégsem. Terka nene konyhájában addig bögttem, amíg egy késsel le nem vágta a körömágyból szinte teljesen kifordult csúfságot, és be nem kötötte az ujjam a zsebkendőjével. Azonnal átütötte a vér, de én akkor már arra gondoltam, hogy Winnetou és a többi indián ennél sokkal nagyobb fájdalmakat is egyetlen hang nélkül viselt el. Szent Johannáról nem is beszélve... És összeszorítottam a számat. Terka nene megmártotta a lavórban a körömöt, majd belenyomta a kezembe. Forgattam, lapogattam, meglehetősen hihetetlennek tűnt, hogy az a vérekes, apró, kagylóforma valami nemrég még hozzám tartozott.

– ...mert minden jó nőnek nagyok a dudái – jutott el hozzám ismét Pali hangja.

– Hagyd már abba, jó?! – szóltam vissza, és tovább vizsgálgattam a nagylábujjam körme helyén varasodó, bíborlila foltot.

– Felőlem... – jött a válasz, s csönd lett. De

valahogy olyan idegen csönd, olyan szívdobbanásos és fullasztó és riasztó csönd. Palira néztem. Túlságosan közel ültünk egymáshoz, szűk volt a hely a padlásfeljáróban. Pali kapkodva szedte a levegőt, a szája széle elfehéredett. Ilyennek még soha nem láttam, pedig az eszmélésem óta ismerem. A szomszédunkban lakott, és hiába volt idősebb nálam két és fél évvel – már majdnem tizennégy –, focizás helyett szinte minden délután átjött beszélgetni. Ha nem, akkor én mentem át hozzájuk. Mindent, egyszerűen mindent meg tudtunk beszélni egymással. A könyveket, a filmeket, a zenéket, a kacska Tiha legfrissebb hőstetteit... A kacska Tiha! Hát ő egy külön műsorszám volt a falunkban! Jobb, mint a cirkuszosok, akik minden tavasszal felverték sátrukat a templomtéren. A kacska Tiha egyszer valahogy belopózott hozzájuk az esti előadás előtt. Felmászott a kötélletrán, s megült a kosárban, ahonnan a kötél táncosok indulnak. Mint egy kotlós. Már gyűltek a népek, amikor a jegyszedő lány – ő volt az egyik kötél táncos is – észrevette. Sikított egy nagyot, mire összeszaladt az egész cirkusz. Integettek a kacska Tihának, hogy jöjjön

le. De ő csak nevetett, és azt kiabálta, hogy „Produkción! Produkción!” Azután előhúzott az ingéből egy jókora zacskót, és akár a római korban a patríciusok fejére a szolgák, szórni kezdte a tartalmát. Rejtély, hogy hol tudott összeszedni annyi rózsaszirmot. A közönség dőlt a nevetéstől, mert amikor a cirkusz igazgatója megpróbált utánamászni, a kacska Tiha rázúdította az összes maradék szirmot, majd kihajolt, és meglengette a kötélletrát. Csak úgy repült az igazgató! Paprikavörös fejével kapaszkodott, és azt kiáltozta, hogy „Zastavte ho, do frasa!” Utoljára már négyen tartották alul a kötélletrát, a másik négy cirkuszos pedig kifeszített egy hálót a kosár alatt. A kacska Tiha erre még egyszer elkurjantotta, hogy „Produkción”, azzal átmászott a kosár peremén, és belekapaszkodott abba a feszesre húzott kötéllébe, amin az akrobaták rendszeren a mutatványokat végzik. Úgy lógott ott, mint a kitergetett ruha. Persze nem bírta sokáig, és éppen hogy aláérték a hálóval a cirkuszosok, már bele is pottyant. A háló meg kiszakadt, mert a kacska Tiha jó nagy darab férfiember, megvan már vagy negyvenéves is... Az eséstől kutya baja sem lett, a zsonglőrnek

viszont – aki a háló egyik csücskét tartotta – eltört az orra. Mert a kacska Tiha esés közben belerúgott. A cirkuszosok még aznap este összezecsomagoltak, az előadás elmaradt. De szerintem senki sem bánta. Pali később azt mondta, hogy a kacska Tihának akkor fordult ki a lapockája meg a fél karja, amikor cserepezés közben leesett a háztetőről. S hogy a fejében is akkor mozdult el valami...

Pali. A lépcsőfeljárón zavarba ejtő, homályos tekintettel bámult rám, mintha nem is látott volna. Hirtelen rádöbbsentem, hogy a mellemet figyelni. Na ne! Ez volt a legérzékenyebb pontom! Hogy a melleim még alig nőttek valamit. Erzsi, a padtársam odaadta a legkisebb számú melltartóját, de ahogy felvettem, mindkét kosara behorpadt. Akkor kitaláltuk az Erzsivel, hogy beletömünk valamit. Én a bogáncsra szavaztam, mert abból olyan jópofa kerek golyókat lehet összerakni, de ostoba ötletnek bizonyult. Akármibe tekertük is, szúrta, mint a rossznyavalya! Erzsi azt javasolta, tömjük ki egy pár zokni orrát vattával, és varrjuk bele a melltartóba. Hát ezt nézte Pali kiguvadt szemekkel. Úgy érez-

tem magam, mint egy próbababa. A fejemben egyszerre két kép hívódott elő: az egyik egy telt mellű, feszes combú, éjfélete hajú lány képe, aki rá sem néz az ilyen pattanásos fiúkra, mint Pali. A másik képen magamat láttam. Agyonmosott kötényruha egy kórosan sovány testen, alatta a zoknival-vattával bélelt melltartó. Fura, de én világéletemben mindig minden – valamilyen okból fontos – történést kimerevített képekben láttam. Sőt, eleinte fekete-fehérben, pontosan úgy, mintha egy fényképezőgép lenne a fejemben. Merthogy nem voltak igazi, színes fényképek! Vagy ha voltak is, a falunkbeli fotográfus még sohasem hallott rólok. Ecsettel festette meg a kinagyított felvételeket. Erzsi azt mondta, Csehországban látott színes fényképeket. De úgy hiszem, csak lódtott, mert még négyéves sem volt, amikor visszaköltöztek ide, a Duna partjára. Hogyan is emlékezhetett volna?! Egy alkalommal próbaképpen szóltam az apjának, hogy ha lesz ideje, nézzen utána a színes fényképezőgépnek. Mire azt felelte, hogy azon a fatelepen, ahol ő dolgozik, nincs ilyen bolt. A városba pedig nem szokott bejárni. Igaz, azért is költöztek haza,

mert Erzsí anyja rettentően unta magát a csehek között, a fatelepen. Képtelen volt megtanulni a nyelvet, és egész álló nap csak rettegett, mert a ház, amiben laktak, az erdő szélén állt. Az erdőben pedig „mindenféle toprongyos pasas mászkált”. Ezt a saját fülemmel hallottam, amikor egyszer, miközben én alvást színleltem, Erzsí anyukája a hálósobában az enyémmel beszélgetett. Mondott még cifrábbakat is, de sajnos muszáj volt köhögnöm, és anyu gyanút fogva kiintette Joli nénit a konyhába. A környékünkről különben sok férfi dolgozik Csehországban. Azt mondják, itt – amióta a közösbe mentek át a földek – alig van munka. Szerencsére az én apámnak jó szakmája van, kőműves. Lehet, hogy a születésnapomra vesz nekem egy fényképezőgépet. Mindegy, ha fekete-fehér is, csak legyen! Hogy ne mindig a fejemben kelljen előhívni a képeket. Bár ami azt illeti, a padlásfeljárás pillanatfelvétel talán szét is égette volna a negatívt.

Nem, tényleg nem akartam megmutatni magamból semmit. Természetem két alapvető hajlama azonban a közlékenység és a hebe-

hurgyaság. S úgy láttam, Pali arcán egyre jobban virítanak a pattanások. Meg-megremegett a keze, egyszer fel is emelte, mintha féltém akarna nyúlni, de gyorsan visszajejtette az ölébe. Mekkora igazságtalanság, hogy a fiúbarátokból egyszerre férfiak lesznek! Mintha véletlenül, lejjebb csúsztam két lépcsőfokkal. Elkezdem gombolni a kötényruhámat, s legyűrtem a derekamra. Kikapcsoltam és a térdemre tettem a melltartómat. Felnéztem Palira. Behúzott nyakkal, lesütött szemekkel ült, az ujjait morzsolgatta.

– Hé, legkisebb fiú! Ez vagyok én. Ugorjunk egy nagyot!

Pali elképedve, némán nézett le rám. Várakoztam.

– Vedd fel – suttogta később –, vedd fel a ruhádat! Ha akarod, soha többé nem beszélek neked a nőkről. Igazából nem is jelentenek semmit. Csak játszottam.

Persze nem hittem el ezt az ostoba hazugságot, Palit ellenben megsajnáltam. És felöltöztem.

Sötét dolgokat láttam az éjjel, plakátemberek helyé hajló kezeit. Egy nagy madarat láttam az éjjel, s egy asszonyt, aki a gyerekét siratta. Lepedéket egy fészek alján, fényt a világtalan világban. Nedves árnyakkal nőttünk össze, mondd, kellene ez az élet?

Hanna megrendülten állt a szegényes szobában. Keserű szag terjengett körülötte, ételmaradékok és agyonizzadt alsóneműk penetráns bűze. Viszolyogva összerázkódott. Zsó, a kolléganője már javában faggatta az öregasszonyt. Hogy hogyan osztja be a nyugdíját, mivel szokott télen fűteni, s mintegy mellékesen elejtett egy megjegyzést az ivóvízről is.

Hanna rég halott, fogadott nagynénjére gondolt, és hagymakarikákkal megbolondított szalonna ízét érezte a szájában. Fotóstáskájából gépies mozdulatokkal előszedte a fényképezőgépét. Ellenőrizte a vakut és az objektívet.

Távolság, fényerő, exponálás.

Az öregasszony kezére figyelt, a májfoltos, rancos bőrre. A látvány, ahogyan mondandóját alátámasztva hadonászott, egyre gyorsuló mozgásokra töredezett. Helyszíni felvételek.

– Bennünket a tények érdekelnek – hallotta Zsó győzködő hangját. – Veszélyes építési törmelékek. Tessék megnézni a szeméttelről készült fotókat! Ez egy illegális lerakodó-

hely. Lúgszármazékok kerültek az iszapba, és onnan átszivárogtak a kutakba, az ivóvízbe is.

– Lassú méreg, tudjuk mi azt – mondta az öregasszony, és ölébe ejtette a kezét. – Roszszabb, mintha állatféle döglött volna a kútba. Mer’ azt ki lehet húzni kötéllel. Most meg semmit se látni. Mint az atom, olyan a vizünk. Ne mondják nekem, hogy lúgos! Julis húgom lúgkövet ivott, mert nem engedték hozzá a Józsihoz. Csúnya halála volt. Rángatózott, mint a ledöfött disznó, az orrlíkán is felbugygyant a hab.

Az öregasszony hangjába mintha káröröm vegyült volna, Hannának legalábbis úgy tűnt. Szerelem és lúgkő – egy rég letűnt kor divatja. De nem! Hiszen itt ez az öregasszony, aki számára mindez a valóság egy érezhetően fontos szilánkjá. Különös, hogy az ember menyire nem érzékeli az öregséget. Külsőségeiben talán igen, szaporodnak a ráncok, megerezhkednek a mellek, gyérül a fanszörzet... Az emlékezet viszont nem selejtez ki semmit.

Ha beleroppansz a csalódásba, igyál lúgkövet, esetleg gyufát vagy másfajta mérget! Vagy ugorj a kútba, folyóba – még balladát is írnak

majd rólad... Ó, a szerelem! Miért is, hogy ekörül forog minden, amióta világ a világ?!

Az öregasszony most azt mondja, ötödfél évvel ezelőtt temette el az urát. A Julis mellé, hogy legalább holtukban együtt lehessenek. Ő ugyan soha nem szerette volna el a Julistól, de hát ha már úgyis végzett magával az a szerencsétlen...

– Velem csak jót tett – vihogott fel most már egyértelmű kárörömmel az öregasszony –, az apám ennek utána nem mert eltiltani a Józsitól.

Hanna észrevette, hogy Zsó egyre idegeesebb. Újra és újra megpróbálta visszaterelni a beszélgetést a lúggal mérgezett kutak medrébe, de hiába. Az öregasszony is belelendült.

– A szájára vett a falu, megbillegtek, hogy hozzámegyek az árva Józsihoz. Beszélhettek pedig, megesett mégis a dolog. Eljöttem hozzá ide, a falu szélire. Dolgoztunk, mint a napszámba hajtott állatok, áttapasztottuk a vályogfalakat, aztán a másik év virágvásárnapjára csak kiszépült ez a ház is, mint a többi. Meg is állt a szóbeszéd hamar. A baj azért nem költözött el tőlünk, jött a második

világégés, a fronttal. Az én Józsim hónapokig a szénásban bujdokolt, a végire mégis beárulta egy „jóakarója”. A németek a többiekkel együtt elvitték a határba lövészárkot ásni. Mire hazaszökött, a házunkat már lefoglalta egy orosz tiszt, segédestül. A tehénkénket itt nyúzták meg, az első udvarban. Úgy ették meg a máját meg a szívét, nyersen, mint a kutyák. No, volt közöttük egy rendes is, olyan fiatalka, kereszt lógott a nyakában. Mondogatta, hogy „gyéduska, Jezsiska ja vernú...”, és közben sírt. A „Jezsiskát” értettem, a „gyéduska” alighanem én lehettem, mert amikor hallottuk, hogy a katonák megerősokolják a lányokat meg a fiatalasszonyokat, magamra szedtem valamennyi szebbik viseletemet, még a kabátkákat is, az arcomat meg barna csizmafestékekkel kentem be...

Hát ez a fiatal Szása – mindegyik oroszot így hívtuk –, mielőtt elindult azzal a kis csapattal a falunk mögötti fegyverropogásba, a nyakamba akasztotta a keresztjét: „Ja vernú!” A tizenötből hárman jöttek vissza. „Kaput!” – mondták, amikor mutattam nekik a keresztet. Hát így.

Hanna csodálkozott, hogy Zsó még mindig nem adta fel. Ráérezett, hogy az öregasszony szándékosan merül el a már veszélytelenül felidézhető háborús történetekben, de ki tudja miért, a lúgos ivóvíz témájától veszettül tart. Az öregasszony állt a félhomályos, penészvirágos falú konyhában, háta mögött egy falvédővel, amire vörös cérnával azt hímezték: „A rend és tisztaság dicséri a ház asszonyát.” Zsó most azt mondta, hogy minden állampolgárnak joga van az egészséges környezethez. Mire az öregasszony felállt, és átsántikált az első, a tisztaszobába. Pillanatokon belül visszatért, egy szórólappal a kezében.

„A gyár maximálisan törvénysértő és szabálytalan körülmények között működik. A nehézfém ionok és más komponensek elérték a kritikus határmennyiséget. A talaj sajnos akkumulátorként funkcionál, koncentrálna a folyamatosan bemosódó anyagokat. Úgy, mint az emberi szervezet.”

Az öregasszony rá se nézett a papírra, csupán átnyújtotta Zsónak.

– Mondja már, kit érdekel itt, hogy ionok meg komponensek?! A nyugdíjunkt meg a

segélyt, azt kéne az árakhoz igazítani!

Zsó visszafelé hallgatagon ült a kocsiban. Hanna füttyörészve vezetett.

– Jó fej az öreglány – szólalt meg úgy a negyvenedik kilométer után. Zsó meglepetten fordult feléje:

– Hülye vagy?! Ez a vén néember tönkverte kétnapi munkámat. Jó, besegítettek neki a faluból. Senki sem nyilatkozik, inkább isszák a mérgező vizet.

– Most mi az, ami téged ebben izgat? – kérdezte Hanna. – A természetvédelem, vagy a saját sztorid?

– Miért? A kettő nem lehet ugyanannyira fontos?

– A falusiak szarnak a természetvédelemre. Túl akarják élni a félelmeiket. Már csak a koruknál fogva sincsenek fényes kilátásaik, mégis bizakodnak. Egy haldokló falu...

– Próbálj meg a földön maradni! – Zsó már tényleg dühös volt. – Soha nem tudtad, hol a dolgok eleje, és hol a vége. Ez csak egy riport, azaz lett volna, ha van megfelelő alany, aki nyilatkozik...

– Miért nem írsz a második világháborúról?

– Hanna, te nem vagy eszednél!

– Dehogynem! Menj vissza az öregasszonyhoz, kérdezd arról, hogyan élte meg a felszabadítást, s hogy milyen változások történtek azóta... Sütés, főzés, vízhasználat, vendégvárás...

– Hanna, mégis briliáns vagy!

– Dehogy! Realista vagyok. Itt a slussz-kulcs, fordulhatsz. Én majd hazastoppolok. Holnap reggel kilencre ott legyen a tragacsom a parkolóban! A fotók addigra készen lesznek.

Zsó megszokta már Hanna kirohanásait. Átült a vezetőülésbe, és visszafordult. Hanna, mint egy emlék-ismétlődés, ott maradt az idegen tájban. Tizenhét kilométer – gondolta. – Semmi az egész.

Bal felől parlagon hagyott földeket látott, jobbra köztemetői csendben hajladoztak a félérett búzatáblák. Idegen minden, és mégis otthonos. A cigányember szikár alakja úgy bukkant fel az árokpárt belső felén álló Pléhkrisztus mellett, mint annak árnyéka. Csupasz, barna felsőtestét körberajzolta a mögötte hullámozó zöld-sárga búzatenger. Hanna megtorpant, elő-

szedte válltáskájából a fényképezőgépét.

– Jó napot! Készíthetek egy képet?

– ‘napot!... ‘sztán minek a’? – A férfi foghíjas mosolyra húzta a száját.

– Egyszerűen csak szeretném...

– Aha.

A cigányember kihúzta magát. Hanna várta, hogy mond még valamit, de ő csak állt ott, az évek alatt megkopott Pléhkrisztusz-szobor mellett.

– ‘sztán majd küldjön egy fotográfiát!

– Hová?

– Hát ide, ni – dőlt neki a férfi a feszületnek. Hanna intett, hogy érti, és továbbindult. Csak a búzamező széléről nézett vissza. A cigányember még mindig ott állt, mozdulatlanul, lehajtott fejjel.

Távolság, fényerő, exponálás.

Este, amikor Marcell megérkezett, Hanna megmutatta neki az előhívott felvételeket. Az öregasszony ráncos kezét kinagyította, a cigányemberről készült fotót meghagyta a Pléhkrisztussal az oldalán.

– Már megint nyomortelepen jártál – mosolygott rá Marcell. – Mondd csak, miért nem inkább sztárokat vagy modelleket fotózol? Esetleg sajtófogadást, miniszterekkel, államtitkárokkal, svédasztallal...

– Tudod jól, mennyire álságosnak érzem a kiszámított mozdulatokat és mosolyokat. Számomra az a szép, ami természetes és egyszerű. Nagyon kedvelem az idős embereket. Van bennük valami többlet, minden porcikájuk hosszú történeteket hordoz a világról. Nekem ők adják a folytonosság érzetét, nem a gyerekek.

– Másképp beszélnél, ha lenne saját gyereked – jegyezte meg a férfi. Hanna vállat vont.

– Amikor akartam, nem volt kitől, most meg már késő. De nagyon is jól tudod te mindezt.

– Nem te lennél az egyetlen, aki negyvenkét évesen szül. Miért vagy ennyire kétségbeesve az életkorodtól? Miért tiltakozol valami ellen, ami teljesen emberi?

– Inkább úgy érted, asszonyi?! Mert nem mindegy. A nők sokkal erősebbek, mint a férfiak. Mindig is azok voltak. Csak az idők so-

rán valami eltorzult, mi lettünk a védelemre szoruló virágszálak. Az alig pár éve kivérzett szocializmus dolgozó női, a hiszékeny traktoristalányok, akik boldogan fényképeztették magukat az öt éves tervek jelszavaival. Vagy az előző, fasiszta ideológia undorító, árja, szőke hajú szülőgépei. Akik büszkéek voltak rá, hogy ők a faji haladás letéteményesei. Vagy még előbb, a nejek, akik saját jövedelem híján csak akkor létezhetek, ha az uruk eltarotta őket. Hol is kezdjem? Egyiptomban, vagy a görögöknél?

– Feminista dög vagy.

– Feminista dög vagyok. Hogyne. Legközelebb szép kék harisnyát vegyél nekem. És búgd a fülembe, hogy férfiszemeddel mi különbséget látsz a dolgozó nő és a tisztcsaládanya, meg az örömlányok kényszermunkája között! Hogy havonta ki mennyi óvszert fogyaszt?! De termoszba a nemiséggel, a szexszel! Mesélhetsz olyan társadalomról is, ahol az asszonynak azt is honorálják, ha „csupán” családanya. Ahol az előbb pólyába, aztán bőrdszekibe bújtatott ivadékátlag anyagi szükségleteinek kielégítéséhez nincs szükség a

nej fizetésére... Utána ismét szemezhetünk a múltó idóvel. De ne gyere nekem a nyugattal vagy a maszaiokkal...

– Most kiselóadást tartasz?

– Dehog. Csak úgy gondolom, nem az életkorom számít, hanem a helyzetem.

– Ha ez a gond, szívesen feleségül veszek.

– És hozol valakit, aki majd gyereket csinál nekem?!

Marcell elnémult.

„Most nagyon mélyre ütöttem – gondolta Hanna. – Hiszen egyikünk sem tehet semmiről. Istenem! Miért van az, hogy mindig mindent megkapok, csak túlságosan későn, vagy másképp, mint ahogyan szerettem volna?!” Hallotta, hogy halkan nyitódik és csukódik az előszobaaajtó. Hanna tudta, Marcellnak igaza volt, hogy elment. Nincs értelme egymás gyötrésének. Elgondolkodva rakosgatta a fényképeket. Divatfotózás... Hát persze. Hány generáció is nőtt fel a derekas tévhitekben? Barlangrajzok, fotók, filmvászón. Akciógeneráció... Hihető hazugságok egy mediálisan szétesett, hamisan beélesített valóságban. Az embereknek mostanság valamiféle

reklám-identitásra van szükségük, amely azon nyomban igazolható. Látszatot teremteni, mindenáron. Nem is a szépség vagy a hódítás, hanem a kinézet miatt. Nem azt mondják, létezem, itt vagyok, hanem hogy látható, kép vagyok! S valóban, a fényképezőgép vagy a képernyős szereplés is ezt az érzetet erősíti. Én mást próbálok elérni a képeimmel. Beszélgetni, és nem kommunikálni. Láthatóvá tenni minden olyasmit, ami a felvétel biztonságos jelenében is összefogja, és majdnem tapinthatóan közel hozza a térben és időben megragadható élethelyzeteket. Egy vízszodorta, gömbölyű kavicsnak is van múltja, jelene, jövője. A költők, ők talán még kíváncsiak ilyesmire. Szilárd körvonalakba zárt kölélegzetre, magáncsatákat vívó emberarcokra... Plakátlét és kandi kamera helyett valódi intimitás, egy elcsípett pillanat, amikor a fotón a voltból örökös van lesz. Lehet. Kétségek és kétségek, hogy ebben a virtuális világban ómódi és hiábavaló az igyekezetem... Úgy érzem, ez már nem a növekedés, hanem a kinövések világa. A burjánzás társadalma, amely egyre csak növekszik, s már nem mérhető a

saját céljaihoz. Különös csömör van ebben rendkívüli haszontalanságban... Akik hasznot húznak a fogyasztásból, soha nem állnak szóba azokkal, akik lelopkodják a kegyeletőrző csokrokat, mert szomjasak egy üveg olcsó borra... És füttyülnek arra, hogy ugyanezek az emberek rákot kapnak a víztől, amit megmérgeztek. Kicsinység ez a világnyi gépezetben. Aki keres, az talál is. Leépzülnek a gyárak, de gyarapodnak a mamutvállalatok. A háborús hősök meg pacifistákká öregednek. A mi bársonyos forradalmi garanciáink kulisszái pedig már lyukassá koptak. Hogyan? Hogy ez maga a rosszindulatú jóság?

Távolság, fényerő, exponálás.

– Elkényeztettem magam – mondta Katalin egy alkalommal, amikor együtt kávéztak Hannával. – Ruhákat és mindenféle fölösleges holmit vásárolok, mert telik rá, délutánonként bámulom a televíziós sorozatokat, éjszákánként pedig azzal várom a másnapot, hogy hátha végre történik valami izgalmas.

– Én viszont már fáradt vagyok az izgal-

maktól – felelte Hanna. – Szép, nyugodt, lassú napokat szeretnék, amikor, mint kamaszlány koromban, azt fotózhattam, ami érdekelt. Most feladatok vannak, és meg kell felelnem, ha át akarom vészelní az életnek ezt a várótermi szakaszát.

– Nem is értem, hogyan bírod ki, hogy úgy élj, ahogy. Fényképezed a világot, te magad pedig... Semmi luxus, semmi extravagancia. Ez a lakás is majdhogynem üres.

– Igen, viszont én így érzem jól magam. A virágaim és a könyveim, lemezeim között. Szép, nyugodt, lassú napokra vágyom. Vissza a gyermekkorom fekete-fehérben is színesnek látott képei közé. Olykor még az akkori gyermeteg biztonágérzetet is boldogítóbbnak érzem, mint ezt az általános embermércévé lett „ha nincs pénzed, vesztés maradsz”-féle önelégült léteufóriát. Miközben tudom, hogy bizony, bizony, ilyen az élet. Ha nem sietsz, lemaradsz, előre gondolkodni pedig csak emberöltőnyi matériákban érdemes. A pillanatnyi jövőt maholnap euróban mérjük, de a nagyanyám úgy hal meg, mint annak idején az ő szülőanyja. Hogy félnie kell, a „boldo-

gabb és egészségesebb” emberi nem érdekében újramázsálják, levegyelemzik mindegyik malackáját. És „Szabványsértéseket Európának!” jelszóval számsort tetoválnak farukra-fülükre, nehogy az ismételen eljövendő Kánaánban egyetlenegy disznó is illegálisan röföghessen...

Emlékszem, a hetvenes évek közepén nagy szá- és körömfájás járvány volt a környékünkön. A falunkban akkor minden portán egyszerre vágták le a disznókat. Feketén, persze, s még hajnalhasadta előtt, nehogy a köztörvényes malackák a törvény szerint döggödörben végezzék. Az emberek még jól emlékeztek a háborús éhezésre, rekvirálásokra... A kényszerdisznótor után mindenki oda dugta a „hivatal” elől a húst, ahová tudta. Hónapszám ettük a kolbászt, hurkát, a pecsenyét... S mi, gyerekek, boldogok voltunk, akár a népmesék hősei. Holott, mint mondják, a boldogság ténylegesen nem anyagi természetű, például hurkabélbe töltött luxus. De nem is finom, előkelő italok, vagy finom, előkelő környezetben finom, előkelő italokat szopogató, finom, előkelőnek mutatkozó urak és hölgyek

kortynyi nyugalma. Hát nem érdekes, hogy nagyestélyibe öltözve szinte soha senki nem eszik?! Mindegy. A boldogság, Katalin, még a gasztronómiai élvezetekben is olyannyira testre szabott, hogy alkalomadtán valóban beéri egy falásnyi hurkával. A falusi lakodalmakban sem véletlenül osztogatták a lagzinézőknek. Hurka és kolbász, éljen a nászpár! Mennyire jólesett mindig! Tudod, Katalin, néha még most is a számban érzem az ízt...

– Én nem szeretem a hurkát – mondta Katalin.

– Mi van?

– Én nem szeretem a hurkát. Kövérít és bűdös benne a rizs. Ha annyi pénzem lenne, mint amennyi rizsszem...

– Mit csinálnál, ha annyi pénzed lenne, mint amennyi bűdös rizsszem van a hurkabélben?

– Azonnal itt hagynék mindent. Elutaznék, jó messzire... – mondta Katalin álmodozva.

– Én nem hagynék itt semmit, nem utaznék el – mondta Hanna álmodozva. – Itt maradnék, hogy végre mindentől és mindenkitől függetlenül kiröhöghessek mindent és mindenkit.

– Ennyire gyűlölöd a való világot?

– Ennyire gyűlölöm a valódiként árult világot. Bár meglehet, a különbség csupán árnyalatnyi.

– Nos, te tudod. De legalább nem vagy teljesen egyedül. Itt van neked Marcell. Ő egészen más, mint az én férjem. Ha már nem vesz el, legalább összeköltözhetnétek...

Hanna elképedve nézett Katalinra. Lehetőséges, hogy tényleg semmit nem fogott fel mindabból, amit elmondott?! Ó, igen, a Katalin-féle örök téma! Katalin, aki örök nőként figyeli a világot! Amely világban a szereplők arcukra égett maszkot hordanak. Mint egy túlexponált filmtekercsen. S ha egyszer levetik, vagy lerántják róluk a maszkot, szabadnapos emberarc helyett soha nem gyógyuló kélek és elvarrott hegek pszichotárlata bukkan elő. De nem! A dolog (és az élet) sokkal viccesebb! A maszkos szereplők minden rendszerben szaporodóképesek. Diktatúra, mozivászon, világháló... A lét legtermékenyebb alternatívái. Kérdés még, hogy egy nő figyelheti-e a világot nőként? Azt a horrorvalóságot, amit a kislányok is majdugyanúgy

látnak, mint a nagyok? Kell egy biztosnak vehető történet, hogy megbukjanak a torz lételeméletek. Mondjuk egy sima szerelem. Marcell. Hanna forróságot érzett az ölében, ha Marcellra gondolt. Minden kósza pillanatban Marcellra gondolt. Nevetséges, hogy minden ölelkezéskor Marcellra gondolok, gondolta. Nevetséges. Miért nem válaszolt, miért nem jelezte a veszélyt az idegrendszerem azonnal?! Hja, a románc is egy meg-, át- és túlélhető alternatíva. Gondolta.

– Bocsánat, így születtem! Sántának – mondta Marcell, amikor a kávéház teraszán a talaj egy félig felvált csempéjében megbotolva, Hanna nyakába borította a fagyaltkelyhet. Hanna megpróbálta leszedegetni ruhájáról a vanília- és a csokigombócot.

– Semmi baj – nevetett kényszeredetten. Világéletében szánta a fogyatékosokat, miközben azt is tudta, hogy azok minden másnál jobban utálják, ha valaki szánja őket.

Marcell udvariasan ácsorgott előtte, tűnődően nézte a fagyaltgombócokból szivárgó, ízes finomság elbukó helyét. – Talán... talán rendelhetnék egy újat... – tétovázott Hanna.

– Jó ötlet – felelte a férfi, és leült az egyik üres, vasból kovácsolt cirádákkal díszített székre. Megrendelte az újabb fagyaltkelyhet, természetesen a fiatal hölgynek is, mintegy engesztelésül. Hanna ki nem állhatta a fagyaltot, de nyelte megadóan és hősiesen. Marcell beszélt, zúzmaráról és napmelegről, azután egészen váratlanul Csajkovszkijról és az orosz kultúra nagyszerűségéről...

– Istenem, tartsd meg nekem! – mondta magában Hanna. Az élet olykor valóban megaromantikus.

Távolság, fényerő, exponálás.

A képen akkor önmagát látta. – Mint egy Csehov-dráma hősnője, csak éppen a pozitúra nem drámai, hanem tragikomikus. Nem is dráma, inkább valami érzélgős lányregény képlete: megjelenik egy vadidegen, és ő, aki a munkája során millió férfit megismert, elolvad egy fagyalttölcsértől és egy udvariasan semmitmondó mosolytól?! Ha ilyen a végzet, köszöni, nem kér belőle!

Marcell intett a pincérlánynak, hogy fizet.

Soványka pénztárcájából gyűrött papírbankjegyet húzott elő, a visszajárót nem kérte. Hanna újfent megszánta a fiatalembert.

– Sajnálom a fagylaltot, most mennem kell – mondta.

– Siet? – kérdezte Marcell.

– Nem, csak éppen...

– Akkor elkísérem. Ha sietne, nem bírnék a lábammal.

Elindultak. Hanna igyekezett Marcell lépeteihez igazítani az övét. Érezte, hogy a férfi valamiféle sajátos oldalpillantással figyel. Szótlanul ballagtak végig a főutcán, majd a fasoron, egészen Hanna lakásáig. A kis domboldalon emelkedő lakótelep szocreál háztömbjei élesen elütöttek a századforduló hangulatát idéző, felújított padokkal és kandeláberrel díszített platánfa sétánytól.

– Micsoda esztétikai különbség! – jegyezte meg Marcell. – Nem lehet könnyű ilyen helyen élni.

– Élni sehol sem könnyű...

– Gyakran szokott ilyen közhelyes bölcseségeket mondani?

Hanna meghökkent:

– Mondja, kinek néz maga engem?

– Most egy kissé bohém, érzékeny nőt látok, akinek megsértettem az önérzetét.

– Mindössze ennyi?

– Nem. Megfájdult a rosszabbik lábam, és szeretném, ha leülnénk valahová teázni. Meghív?

Hanna elnevette magát. Hát ez aztán minden, csak nem egy romantikusnak mondható társalgás. De miket is képzelt ő? Méghogy „olvadás” első látásra! Látszik, hogy régóta él egyedül...

– Látszik, hogy régóta él egyedül – mondta Marcell. Hanna csak pillanatokkal később érzékelte, hogy nem ő ismételte önmagát, a férfi mondta ki ugyanazokat a szavakat, mint saját gondolatainak a visszhangja. Nem tudott megszólalni.

– Én, ha tehetném, a várostól távolabb rendezném be az otthonomat – folytatta töretlen derűvel Marcell. – Tulajdonképpen már meg is találtam. Egy régi, elhagyatott és lepusztult kúria. Sajnos eladhatatlan, mert más tulajdonában van a telek, mint maga az épület. Meg aztán mostanság az anyagi helyzetem sem olyan...

Hanna ismét nevetett:

– Egy tea kisegíti? Ha már úgyis itt állunk a kapu előtt, menjünk fel hozzám! Míg megfőzöm a teát, kereshet valami kellemes zenét. A zene jó gyógyszer fájdalom ellen. Vagy megint csupán egy közhelyet ismételtem?!

– A zeneterápia sok mindent gyógyít. Vagy ha az kell, akkor felszabadít. A választás a fontos, hogy éppen mikor mihez nyúl az ember. Látja, én is tudok közhelyeket mondani. Csak azért, hogy bocsánatot kérjek, ha megbántottam az előbb.

– Én is sajnálom – válaszolta Hanna.

– Ezt azért nem kell! Egyszer azt olvastam, „ha valaki szeret valakit, soha nem mondja neki: sajnálom!” Nos – nézett Hannára a férfi –, azt hiszem, közhelymondásban most már én vezetek.

*Mintha várnám, küldjön szegényes dallamot,
galambpár-forma szépséget egy víg fazekas. Ólmos
súly nyom. Féktelen örvénylik, habzik az annyira
vágott gyönyör! Leányok, fiak fogantatása, mi-
lyen hang jajdul? Megmenekülnénk, talán. Ha el
tudnám pusztítani az idő üresjáratában didergő,
kergetős fajta képeket.*

Katalin délután már úgy érezte, nem csupán az önbecsülését, a külvilághoz kapcsolódóan mindenét elveszítette. Fájt a feje, a melle, a combja, mindene. Egyszerre látta maga mellett a fiút, és testének helyét a párnán, paplaron. Azután tejért s kenyérért indult, mint a tétova mindennapok bármelyik másik háziasszonya. Reggeli: délután. A frissen beszerezett tej egyenizétől öklendezni kezdett. A gyomra összeszorult, amikor eszébe jutott, hogy hamarosan hazaérkezik a férje és a fia. „Ivo folyton csak enne, már olyan, mint egy disznó... Most pedig elmaradt a főzés... Igaz is, miért nekem kell folyton folyvást gondoskodnom a napi kétszeri meleg ételről?! Jaj, istenem, a fiú azzal az utánozhatatlan mosolyával! Csak ne lenne annyira fiatal... Hogyan is lehetett merszünk... Mindegy, a veszély forrását önmagamban leltem meg. Talán, ha az égiek segítségét kérem, néhány évvel visszajutok az időben. Talán!”

Katalin megremegett. Az egyik pillanatban arra gondolt, legjobb lenne mindent elfelejteni, a másikban arra, hogy nem fogja kibírni a fiú nélkül. A gondolatai úgy ver-

destek, mint a lámpa fénykörében haldokló lepkék.

„Istenem, kedvesem, nem mozdulok el sem szeretet, sem vadság dolgában!”

A férje előbb érkezett haza, mint várta.

Köszönés nélkül vágta magát hanyatt a heverőn.

– Szia. Milyen volt az árubemutató? – kérdezte Katalin.

– Ócska. Hagyjál pihenni, fáj a fejem!

– Dody fiunkat hol hagytad?

– Majd jön – morogta a férfi. Katalin ekkor megérezte az alkoholszagot. Nem szólt többet. Kiment az előszobába, leült a cipőtartó szekrénykére, és várakozott. Ahogy sejtette, férje negyed órával később már a részegek boldog álmát aludta. Ekkor csöndesen behúzta maga mögött az ajtót, azután bekopogtatott a szomszédba, Hannához. Hanna csak nagy sokára került elő, Katalin már-már visszafordult.

– Bocs, de filmet hívtam elő a sötétkamrában! Nem hallottam, hogy valaki kopog...

Katalin szinte beesett az ajtón. Eldadogta

szomszédasszonyának, hogy mi történt az előző napon. Hannának libabőrös lett a karja, míg hallgatta a valószerűtlen történetet. Katalin vacsorát kért, hogy hazavihesse a férjének, és közben azt fejtegette, reméli, még nagyon-nagyon sokáig tart majd ez a szerelem.

Ha a fiú önálló lesz, esetleg együtt is élhetnek...

– Fogyókúrázni fogok, kozmetikushoz, szoláriumba járok majd – mondta Katalin.

– Aha – mondta Hanna.

– Végre megtaláltam, akire egész eddigi életemben vártam! Babonás vagyok, most rögtön kívánj nekünk boldogságot! – mondta Katalin.

– Boldogságot? Aha – mondta Hanna. Előszedett a hűtőszekrényből egy fazekat. Még félig volt csirkepaprikással. Közben gondolkodni próbált. Nem valami ostoba játék ez?! Igaz, a srác az utóbbi időben rengeteg alkalommal volt együtt Katalinnal, akkor is, ha Dody éppen nem volt odahaza... Hiába, ha egyszer valaki megőrül... Katalin vajon mire számít?! Hamarosan ő is betölti a negyvenet. Szomszédasszonya mindeközben kigyúlt

arccal már arról beszélt, lassan tisztábban látja a részleteket, s a világ külső határait. Úgy hiszi azért, mert végre kiönthette valakinek a szívét. Hanna egyetértően bólogatott, míg kikísérte. S arra gondolt, hogy a világ külső és belső határai valójában az egyes emberben teremődnek. Visszaemlékezett az első nyárra, amit Marcellal töltött. Olyan volt... Milyen is? Mint amikor valaki lassan lemegy egy csigalépcsőn a föld alá, és a pincehidegben váratlanul világos, tiszta szobára talál. És fényben úszó hatalmas ablakokra. Emlékei közt tájképek hullámoztak lágyan, némelyik fölfelé törő, merész gótikában megfogalmazott épületeket mutatott, némelyik szélfúttá tengerpartot, mészszivacsokból álló, ritka, víz alatti erdőt.

Katalin vajon milyen emlékeket gyűjthet? Mindegy, ahogy sem könnyű! Micsoda baklövés, hogy a mindenható külön munkálkodó szívet és agyat alkotott! De nem, napestig rángatózó szájszélekről azért szó sem lehet... A fenébe az ilyen gondolatokkal! Zsó hamarosan megérkezik, sietnem kell, hogy addigra minden fotó lemezre kerüljön! Alig hiszem,

hogy örülne a két ráncos kézről készült papírképnek... Vajon mi lett az öregasszonnyal? Vállalta-e, hogy nyilatkozik a fertőzött ivóvízről? Milyen izgalmas, hogy egy ilyen nem is annyira rokonszenves vénség megbuktathat egy egész céget... – tűnődött. Azután a cigányember jutott az eszébe, az országúton. Lehet, hogy még mindig ott áll a Pléhkrisztusnál... Mint a két lator közül az egyik. Mint ha valóban ott, a határ közepén, az oltalmazó feszület árnyékában lenne az otthona...

Hanna összetűzte a haját, amibe itt-ott már fehér szálak vegyültek, és nekifogott a munkának.

A vékony, fekete Zsó borús arccal érkezett. Sem az öregasszony, sem más falubeli nem akart nyilatkozni a mérgezett vízről. Mintha összebeszéltek volna, valamennyien azt állították, hogy vagy ásványvizet, vagy tejet isznak napszámra. A riporternő káromkodott egy sort, azután elviharzott. Hanna összeszedte a fölöslegessé lett képeket. Lezuhanyozott, felrakott egy Csajkovszkij-lemezt, a B-moll zongoraversenyt. S miközben hallgatta, ki tudja,

miért, a harangok jutottak az eszébe. Hogy most aztán húzhatná reggelig! Mint az akasztott ember, akit a nagyapja vágott le a harangkötélről. A pap igyekezett eltussolni a dolgot, aztán mégis újra kellett szentelni a templomot, mert ő a maga akkori tizenegy évének teljes harsányságával végigsüvöltötte a falun, hogyan talált rá a „Verespistára” galambetetés közben. „Verespistától” rettegetek a környéken. Az asszonya elvált tőle, mert ha ivott – mindennap – kiverte a házból. A nagydarab, vörös loboncú férfi kora tavasztól késő őszig a határban kóborolt. Amikor pedig már nagyon fagyosra váltott az idő, behúzódott a falu kocsmájába. Fizetni fog kosztért, kvártélyért, ígérte. Hitték is meg nem is, de megtűrték. A rejtély, hogy honnan lesz pénze, akkor oldódott meg, amikor egy napon levele érkezett, méghozzá a kocsmába címezve. Németországban adták fel, és kétszáz márka volt benne. „Verespista” unokabátyja küldte a pénzt, aki évek óta odakint élt. „Verespista” a következő tavaszon akasztotta fel magát a harangkötélre, azután, hogy az utolsó márkája is a kocsmároshoz vándorolt. Nem siratta meg

senki, megszenyeltetlen földbe temették...

Hanna arra gondolt, gyermekkorá óta mennyit változott a falusi élet. Az emberek bizalmatlanok egymással, de nem is törődnek azzal, ki válik, ki házasodik, ki dolgozik vasárnap, vagy hogy ki miért akasztja fel magát.

(Emlékkép, közeli)

Életlen volt a kés. Mint mindig, amióta Terka nene meghalt. A tavalyi házikolbász-végek meg túlságosan füstösek lettek. De vágtam, szeltem, s amíg a helyre kis karikák összetorlódtak a zsírtól fényes szeletelődeszkán, dúdolgattam. Másképp nem lehet túlélni a nyers hús orrba tömődő valóságát. A hentes úr influenzás lett, s csak arra volt hajlandó, hogy ledöfje a malacot. Disznótorkodj hát! A rokokók már hozták is a még rezgő, vérekes vesét, s a velőt a hosszúpecsenyével. Jobb híján igyekeztem elragadtatott arcot vágni, hogy hű, de szép nagy volt a malackánk... Mindent megtettem volna a fényképezőgéperért. Amit nem kaptam meg a születésnapomra, de apám megígérte, hogy ha ügyes leszek, disznótór után megveszi.

A malacka különben tényleg szépen meghízott a saját halotti torára. A gond csupán az volt, hogy én szinte végképp nem ettem húst. Kivéve a halat, azt szerettem. Ha csak tehettem, lementem a Dunára, és a barátaimmal együtt horgásztunk. Igaz hogy feketén, engedély nélkül, de hát mit árthatott a dunai halállománynak az a néhány kifogott ponty vagy süllő?! Tábor tüzet raktunk, és amikor már csak parázslott, becsomagoltuk s beletettük az addigra már megtisztított halszeleteket, a krumplit és a vöröshagymát. Az az ínycsiklandozó illat! Nem úgy, mint a belekbe töltött disznóságok szaga... Ó, ha valaha is lett volna egy kis rózsavizem! Terka nenének, amikor még Pesten élt, egyszer hoztak rózsavizet az ismerősei Bulgáriából. Olyan apró üvegcsében volt, mint az ujjam. Egy vékony pálcikával kellett rákenni az ember füle tövére. Egyetlen alkalommal én is kipróbálhattam. Hát igen, az illat volt. Sajnos, még a nene halála előtt kiszáradt az egész. Kár volt vele annyira spórolnia! Mert mindig azt mondogatta, hogy majd rám hagyja, mint örökséget... Mást nem is igen kaptam az örökségeből,

mint az üres rózsavizes üveget, és néhány könyvet. Úgy halt meg, hogy el sem tudunk búcsúzni tőle. Az egyik tavaszi délutánon átbotorkált hozzánk, s a fejét fájdtotta. Orvos soha nem volt a falunkban, ezért anyám a bábaasszonyhoz futott orvosságért. Terka nene közben lefeküdt a tisztaszobában, s becsukta a spalettákat, mondván, hogy bántja a szemét a fény. Magára hagytuk, hadd pihenjen. Mire anyám megérkezett a bábaasszonnyal, a nene már nem élt. Igaz, hogy akkoriban a kilencvenedik évében járt, de friss szellemű, jó humorú asszony volt. És a késeket is mindig megfente a disznótorok előtt...

Alig vártam, hogy a zsíros jövés-menésnek vége legyen! Amikor a férfiak már a hurkatöltéssel foglalkoztak, odasompolyogtam az apámhoz. Mondtam, hogy szeretném tudni, mi lesz a fényképezőgéppel. „Meglesz, hiszen megígértem” – válaszolta kissé imbolmogva, mivel tudnivaló, hogy a disznótor együtt jár a pálinkával. Nevettem, de természetesen elhittem, mert a szüleim soha nem csaptak még be. És meg is lett a gép, egy Smena 8-as. Nekem maga volt a csoda. Na-

pok, nem, inkább órák alatt megtanultam a használatát, azután tekercsszámra vásároltam a filmeket. Mit bántam már, hogy fekete-fehér! Az öreg fényképésszel megalkudtunk, hogy ha bekapálom a szőlejét, megmutatja, hogyan kell előhívni a képeket. A többi trükköt már magamtól is kitaláltam.

– Bolond vagy, te lány – csúfolódtak, akik látták, hogy délutánonként a faluszéli erdőt járom. – Úgysem lesz belőled nagyságos fotókisasszony, pusztá pénzpocsékolás az egész!

De én láttam megszületni a képeket, és olyanoknak, amilyeneknek szerettem volna, hogy legyenek. És szerettem a fényes túleve-lű fenyőkkel betelepített pagonyt, s a bozótost, a töltés mögött a Dunával. Életem egyetlen siklóját is ott, a kavicsos szegélyé keskenyedő, alig néhány méteres parton fényképeztem le, noha előtte majdnem sikerült szégyent széttaposnom... Nyaranta mezítláb jártam, jó volt érezni talpam alatt a fűvet s a földet. Éppen egy csapatnyi őszapót figyeltem az egyik öreg fűzfán, és nem néztem a lábam elé, amikor hirtelen arra eszméltem, hogy valami kábelszerű akármicsoda tekereg sziszeg-

ve a bokám körül. Meg is mart, veszettül fájt, persze a sikló nem mérges kígyó. No de azóta nemigen járkálok mezítláb külső terepen.

Amit nem szerettem, az az iskolai fényképezés volt. Nem lehettem pionír, a mi falunkban a párttitkár nem engedélyezte az egyenruhát és a piros nyakkendőt azoknak, akik hittanra jártak. A fényképezést azonban minden ünnepségen elvárták. Egy alkalommal a végébe bújtam, hogy ne kelljen a pattogó indulóra felsorakozó társaimat lefényképeznem. A fotós szakközépben is hasonló volt a helyzet. Ott különösen a rajzoktatót utáltam. Később kiderült, ő volt a felvidéki magyar kultúráért „felelős” titkos ügynökök feje. Egyszer be is hívatott a pozsonyi székházba, ahol kipakoltatta a táskámat, a zsebeimet, és megfenyegetett, hogy ha nem hagyok fel az ellenzéki tevékenységgel, nemcsak az apámat, hanem még a majdani gyerekeimet is kinyírja, lehetetlenné teszi... Csúf kis ember volt, lapos arccal, karvalyorrrel és beszédhibával. Az ellenzéki tevékenységem mindössze abból állt, hogy szívesen jártam ki munkásokat fotózni a város széli gyárakba. Az olajtól

fénylő férfiarcok, a korán ráncosodó, fáradt női arcok érdekeltek. Ezekből a felvételekből állítottam össze az első vizsgamunkámat. Akkor úgy éreztem, sikerült megfognom, rögzítenem valami nagyon mélyen emberit. A munkások között sok volt a magyar. Biztonságban éreztem magam velük. Csak jóval később értettem meg, hogy mit jelent a kiszolgáltatottság, s hogy ha bizakodva is, de állandóan fogyatkozunk.

Ahogy a falunkban – ahová hetente hazajártam –, úgy a munkáskolóniákon is betartották az együttélés íratlan szabályait. A közösségeket még nem marta szét a legújabb kori civilizáció. A munkásasszonyok kisegítették egymást, ha valamelyikük gyereke megbetegedett, helyette is vitték a műszakot. A férfiak együtt kocsmáztak, de részeg embert nemigen lehetett közöttük látni.

A város, ahová egy évvel később, az utolsó vizsgamunkám miatt eljutottam, más volt. Az emberek lehajtott fejjel jártak az utcákon. Nem lehetett látni a tekintetüket. Mintha minden kíváncsiság és érdeklődés kihalt volna belőlük. Majdnem olyanok voltak, mint a

plakátemberek. Majdnem. Csak a plakátemberek közre játszanak. Egy papírvalóságban összetartó csapat. A város lakói nem vállaltak fel semmilyen skizofrén állapotot. A város lakóit nem érdekelték más városok lakói sem. Helybenjártak. Így érezték jól magukat. Önmaguk számára láthatatlanul. Nem találtam rajtuk fogást.

Tereket, utcákat fényképeztem ott, dőlt szögbe csúsztatott házrészleteket, macskaköveket. És emberek árnyékát a házfalakon. Ijesztő, azt mondták, amikor bemutattam a sorozatot. Én inkább murisnak éreztem, hogy létezik ilyen hely is. A belém pakolt szabályosság teljes felrúgásának.

Fiatal voltam, nagyképű és elégedett, úgy hittem, hogy valami igazán különleges dolgot művelek. S közben öntudatlanul felszámoltam egy közösségeket meghatározó életformát. A sajátomat. No de mindenki csinálja azt, ami jólesik neki.

Borzolódik a víztükör, érdes és szelíd hangok váltakoznak.

A nedves homály arcunkig lebbentgeti hűseit. A nedves homályban a víz szakadékmélynek látszik. Tavaszi áldás készül, bőséggel, gyönyörökkel. Mi lesz, ha egyszer majd kérdő szívre váltok? S a gyöngysor, mint sok fehér éjszaka, szertehull? Ha szertehull a néma könnyekből, tűnt napokból rakott édes öröm? A fű vízben ver gyökeret. Vágyunk magánvizeken hajózik.

Katalin dúdolt. Holnaptól – mondta magában –, holnaptól nem gyújtok rá. Holnaptól nem működöm gombnyomásra.

Csak képzeltem, hogy Ivo szorosán fogja a pórázt. Csak képzeltem, hogy a póráz végén ott a gomb. Holnaptól...

Katalin nagyon akarta a fiút. Nagyon trendinek érezte magát. „Pont úgy élek, mint a világsztárok” – gondolta.

– Képzeld, anya, a barátomnak szeretője van! Azt mondja, valami idős asszony, de pont ettől szuper az ágyban! – Dody bensőségesen titkosnak szánt megjegyzésébe Katalin belesápadt. Elkezdett reszketni a keze, alig bírta tartani az ecsetet. A csónakjuk oldalát javígtatták, hogy a vén faalkotmány ismét vízhatlan legyen. Katalin ekkor már fél éve találkozott rendszeresen a fiúval. S már nem érzett bűntudatot.

– Mit mesélt még a barátod?

– Semmi különöset. Van ugyan egy igazi barátnője is, de szerinte neki még szexleckéket kell vennie... A jövő hétvégén együtt mennénk táborozni, én is viszem a Maricámat. Mit szólsz? Lesz hozzá valami apród?

– Rendben van, igen! – mondta Katalin.

– Meg kell tudnom! – mondta Katalin.

– Anya, valami baj van? – aggódott Dody.

Katalin intett, hogy semmi. Befutott a bokrok közé. Öklendezett.

A fia közlése hihetetlennek tűnt. Belerázódott a teste, a lelke. Mit is álmodott a holnapról? Álom?

Bátorság? Most meg higgye el, hogy ellopták a szeretetét, az érzéseit?! De. Nem. De. Melyik az a pillanat, amikor hibázott?! Amikor eladta mindenét? Az az a pillanat? A legelső? Katalin a mellére feszítette remegő ujjait. Kis időre behunyta a szemét. A gyötrelem nem enyhült. Vad érzések jajongtak benne. Szerette volna kitépni az agyát, hogy ne érezze az iszonyatos feszítést. Nem, nem hagyhatja, hogy a gondolatai most a fiúval töltött szerelmes éjszakák körül keringjenek. De, de, igenis, azonnal meg kell tudnia, valóban igaz-e, amit Dody állít. Nem. De. Nem.

– Anya, valami baj van? – kérdezte aggódva Dody.

– Haza kell mennem! Női dolgok – mondta Katalin.

– Oké, menj csak, majd én befejezem a mázolóást. Szólj át Hannának, ha rosszabbul érzed magad! Egy óra múlva otthon leszek én is.

Katalin telefonált a fiúnak. Megbeszélték, hogy este találkoznak.

– Csónakázzunk! – mondta Katalin.

– De én nem tudok evezni! – mondta a fiú.

– Nem baj, majd magtanítalak! – mondta Katalin.

– Jó tanítónő vagy, az szent igaz! – mondta a fiú.

Nevetett.

– Az vagyok – mondta Katalin. Nevetett.

A kés! Uramisten, a kés!

Ments meg, Uram, a Gonosztól, ments meg önnön szép magamtól! Ments meg, ments meg, szélrabolta csókom tovább ne sodord! Árad a folyó, hordja a mocskot már márciusban.

Elfelejtettem, így van ez, most aztán sietve! Belebukik a nap is, ments meg, Uram, a Gonosztól! Szép körmeim véresre kopnak, nem számít, a vízmosásban még ott a gödör, hágatlanul. Szép körmeim (véresre kopva) a kavicságyat bontják, ments meg, Uram! Nyirok, nyáladék, s egy barázdált, gyarló rés ficánkolása. Uram! Nem féltem így, még akkor sem, amikor – Tente! Aludjál! – másodszer is a szoknyám alá nyúltak. Vihánc inkább, mért is idézem?! A kés, uramisten! Még rúgkapált, mint nyúzás közben a nyulak.

Pedig vére se folyt, vezessen a szerencse! Édes bűvölet zengett a torkából. Hanem akkor már érezni akartam, ments meg, Uram! Lám, itt is van, szép, véres körmeim az arcához közel, a kavicságyban. Közel az arcához, ami lehetne.

Hangokat hoz a folyó, uramisten!

Katalin arccal lefelé feküdt, amikor Hanna hajnalban rátalált a parton. Nagyon megrémült, amikor Ivo éjfél tájt becsöngetett hozzá, és eladogta, hogy nincs otthon a felesége.

– Biztosan hentereg valahol az a szajha! De megtalálom és megölöm! Mindkettőjüket!

– Nyugodj meg, honnan szeded ezt az örültséget?!

– Azt hiszed, nem érzem meg az idegen kanzagot? Azt hiszed, nem tudom, hogy milyenek vagytok? – Ivo reszketett dühében.

– Hol van Dody? – kérdezte Hanna.

– Csavarog, mint mindig. Hazajövök a békés otthonomba, és se a kölyök nincs, se az asszony! Csak egy darab papír. A konyhaasztalon. A gyerek írta. Az anyjának. Hogy ha baj van, a barátnőjénél megtalálja. Az anyjának írta, nem nekem! Miféle barátnő? Miféle baj?

Hanna azt mondta, nem tud semmit. Aznap még csak nem is látta Katalint. Ivo bort kért. Hanna azt mondta, nincs.

– Késő van már, próbálj meg aludni! Reggelre biztosan mindketten megjönnek. Katalin talán a fiad után ment!

Hanna tudta, hol keresse Katalint, de nem

akarta tudni. Nem akarta elhinni, hogy tudja, hol kell keresni. Katalin soha nem titkolta előtte, hogy a folyóparton, a régi csónakház mellett szokott találkozni a fiúval. De éjfélkor? Elaludt, elaludtak volna? Ó, Istenem!

Amikor hajnalban rátalált, Katalin arccal lefelé feküdt a parton. Hanna letérdelt mellé, szólongatta, rázogatta, de az asszony nem reagált semmire. Szaggatottan lélegzett, mint a nagyon lázas betegek. Hanna lefutott a vízhez, telemerte a tenyerét, és Katalin tarkójára locsolta. Katalin felnyögött és reszketve négykézlábra emelkedett. Véres volt az arca, rekedt a hangja. Hanna iszonyodva hallgatta.

– Jaj, nászát már nem vigyázhatom! Jaj, idegenné merevült a teste! A kés, uramisten! A kés! Fekete háromszögben ringatta a víz, ments meg Uram, a Gonosztól!

És vonítva, mint egy sebzett állat, visszaborult a kavicsos partra.

Távolság, fényerő, exponálás.

Katalint izzasztó légszomj gyötörte, belekékült az ajka.

Fel akart ülni az ágyban, de nem tudott. Mindenütt rácsokba akadt a keze.

Kinn, a kórház folyosóján Hanna éppen azt mondta az ügyeletes orvosnak:

– Mindig nagyon vágyott az elismerésre, de sohasem kapta meg. A férje azt hajtogatta, maradjon csak otthon, kell valaki a háztartásba. Meg hogy fel kell nevelnie a fiát. De semmi különös. Úgy éltek, mint a legtöbb házaspár. Katalin valahogy mégis nagyon távolra került a valóságtól. Nem hagyta, hogy én vagy más segítsen neki. De tegnapelőtt még egészen vidám volt. El sem tudom képzelni, hogy mi történhetett.

– Amikor behoztuk, azt állította, megölt valakit. Valami fiatal fiút – mondta az orvos.

Hanna megszédült.

– Hogyan?!

– Igen, azt mondta, hogy leszúrt egy fiút. És hogy nem tudja kimosni a körmei alól a vért. De csupán az arca volt véres, alaposan felsértették a kövek. Mindenesetre szóltunk a rendőrségnek, hogy nézzenek szét a vízparton.

– Ne, kérem, ne! Hiszen a barátnóm nincs magánál, beteg.

– Nem tűnt el senki az ismerőseik közül?

– Hát... azt nem tudom...

– Na látja! Ki tudja, hogy egy örült mi mindenre képes! Ha gondolja, bemehet hozzá, hátha magának mond valami értelmeset. De csak röviden, ha megkérhetem!

Hanna tétovázva nyitott be a kórterembe. Katalin a rácsos ágyban hideglelősen vacogva a combját markolászta.

Nem nézett fel az ajtónyitásra. Az arcát vörösbe játszó, kékeslila véraláfutások borították.

– Ó, te szegény, te! – lépett közelebb Hanna az ágyhoz.

Katalin apatikusan bámult maga elé.

– Én vagyok itt, a barátnőd – próbálkozott Hanna. S magában azt gondolta, hogy a rettenet, a megrökönyödés hamar elenyészik – marad maga a történet. Szégyenletes gyengeség, amit vállalni vagy nem vállalni már nem rajtunk áll. Katalin valóban ölt?! Várt néhány hosszú percig, s már indult volna kifelé, amikor a rácsos ágyban fekvő asszony halkán dünyögni kezdett.

– Fogai közé habos lepkeszárny feszül... kavicságyban fekszik... ments meg, Uram, a

Gonosztól ... az ő pokla az enyém is ...

– Én vagyok itt, a barátnőd – szólította ismét Hanna. De a rácsos ágyban fekvő asszony már nem szólalt meg újra. És a fotós életében először örült, hogy nincs nála fényképezőgép. Nem hogy rögzíteni, de mihamarabb el akarta felejteni a látványt. Gyalog indult hazafelé a pszichiátriáról, hogy kiszellőztesse a fejét. Az utca végén Marcell várta. Hanna nem szólt semmit, csak belekarolt.

Mintha élő nedv keringett volna a levegőben, szitálni kezdett a köd.

Két nappal később szülei bejelentették a fiuk eltűnését. A rendőrök megkezdték a keresést. A pszichiáter kihallgatásra jelentkezett.

Ivo sírt, Dody sírt. Katalin hallgatott.

Négy nappal később mindenki tudta a környéken, hogy a fiút feltehetően megölték. S hogy feltehetően egy örült asszony ölte meg. A rendőrök átfésülték a csónakház környékét, a folyópartot, de nem találtak semmit. Sem kést, sem csónakot, sem holttestet.

Hanna mindennap meglátogatta Katalint.

Zsó mindennap elkíserte Hannát a klinika bejáratáig.

Nincs arca, nincs kit, nincs mit fotóznom, mondta Hanna Zsónak. Ezt ismételte újra és újra, mint egy kísérőautomatás szintetizátor. Ezt ismételte újra és újra, Ivónak, a rendőröknek, az orvosoknak. Ezt ismételtette Marcellnek.

Tizenegy nappal később az áradás elöntötte a partot. A rendőrök nem találtak semmit. Sem kést, sem csónakot, sem holttestet.

Huszonnyolc nappal később Katalin éjszaka megszökött a pszichiátriáról. Szitált a köd, mintha élő nedv keringett volna a levegőben. Katalin nesztelenül futott, mezítláb, egy szál fehér kórházi ingben. Úgy suhant, mint egy árnyék. Túl a töltésen, túl a csónakházon. Hajnalodott, mire a vízmosás kivájta partszakaszhoz ért. A kiáradt folyó szürke hordalékkal, bokáig érő, kocsonyásan remegő sűrű lével borította a kavicságyat. Katalin letérdelt, két kézzel túrta a víz alatt a kavicsot.

Elmégy este, ki tudja, mi vár? Szemedre lakatot tesz az éjszaka, torkomra kést a hajnal. Kiemelkedünk a kavargásból, jobb oldalunkról bal oldalunkra fordulunk.

Egyikünknek szája tátva, másikunknak szeme sincsen.

Kedvünk, utolsó melegünk másoké lett. Megöltelek volna, hagytad volna? Színleltél, fulladtál volna drágám, elébb.

Színleltél volna elébb szebb halált. Mindent látok. A kést is, uramisten, a kést is! Fulladtál volna, kapaszkodtál volna, drágám? Ütköztünk, merültünk volna elébb. Már nincs szükséged csónakra, partra! Döng a csónakfenék, kedvesem, galambom. Ki ütötte az első sebet? Uram! Vére se folyt, vezessen a szerencse!

Édes bűvölet, érezni akartam! Lám, itt is van, szép, véres körmeim az arcához közel. Közel az arcához, ami lehetett volna. Úsztunk a dicsben, mellettünk felhők sánca.

Egünk összeakadt a földdel. Hová is hajthatná fejemet? Hangokat hoz a folyó.

Hanna tudta, hogy hol keresse Katalint. Katalin soha nem titkolta előtte. Hanna futott, túl a töltésen, túl a csónakházon. Látta Katalint, látta térdelni a mocskos habot hullámzó vízben. Látta Katalint, és látta a fiú lebegő, zöld árvalányhajjájá ázott kezét a vízben.

– Nem! – mondta Hanna.

– Nem! – mondta Katalin.

M. Csepécz Szilvia
Egyszerű viselet
első kiadás

Kiadta az AB-ART Könyvkiadó, Pozsony
Felelős kiadó: Balázs F. Attila
Felelős szerkesztő: Haraszi Mária
Borítóterv: Milan Drozd
Nyomdai előkészítés: Median
Nyomta: AZ Print Kft., Érsekújvár
Felelős vezető: Berta András

A könyv kiadását támogatta
a NKÖM Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Főosztálya

NEMZETI KULTURAI ISŐRÖKSEG
MINISZTERIUM

Szilvia M. Csepécz
Jednoducho nosené
prvé vydanie

Vydalo Vydavateľstvo AB-ART, Bratislava
Zodpovedný vydavateľ: F. A. Balázs
Zodpovedná redaktorka: Mgr. Mária Harasztiová
Obálka: Milan Drozd
DTP: Median
Tlač: AZ Print s. r. o., Nové Zámky
Zodpovedný vedúci: Ondrej Berta

S finančným príspevkom Ministerstva kultúry SR
Autorka napísala dielo pomocou tvorivého štipendia Literárneho fondu

ISBN 80-8006-61-2